

System savců (Mammalia)

III. Eutheria, Placentalia: Afrotheria
IV. Eutheria, Placentalia: Xenarthra

Eutheria, Placentalia

Placentálové - korunová linie skupiny Eutheria

- prodloužení intrauterinního vývoje (ochrana trofoblastem) - allantochořiální placenta, redukce epipubes (M - os penis, F - os clitoridis, opora mlád'at při kojení) - *Zalambdalestes*, *Ukhaatherium* - svrchní křída, Gobi

ZALAMBDALESTES

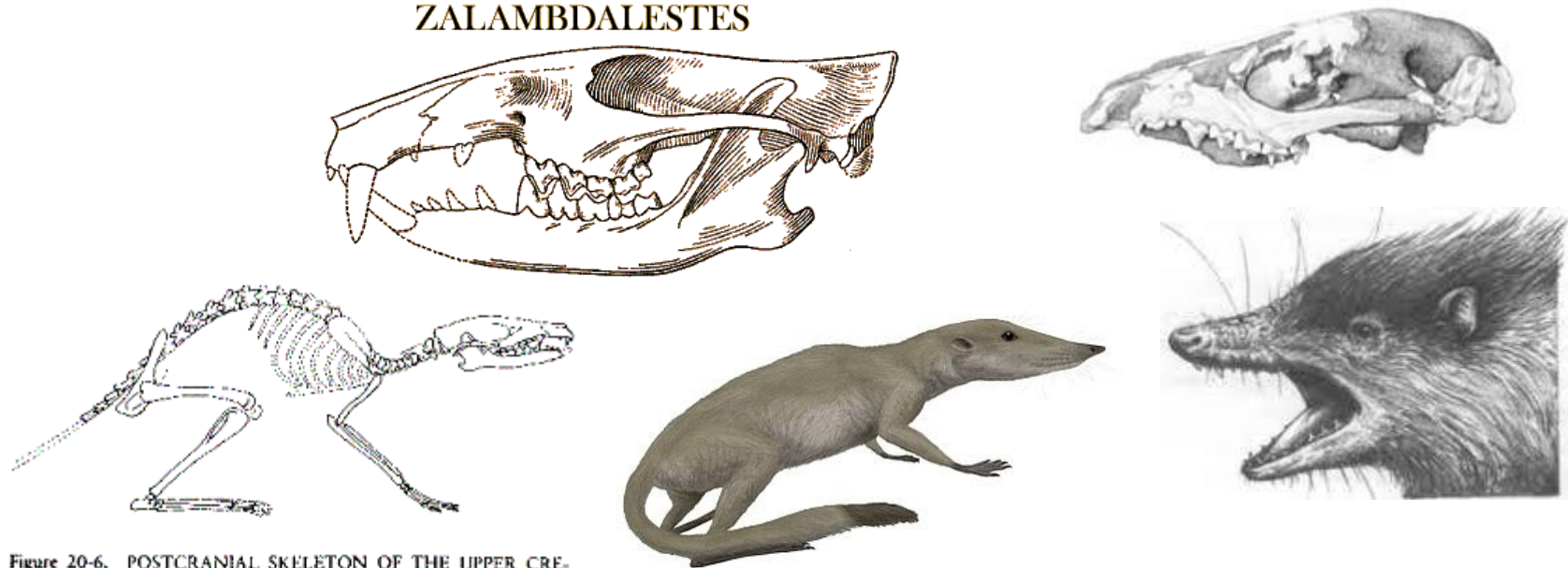
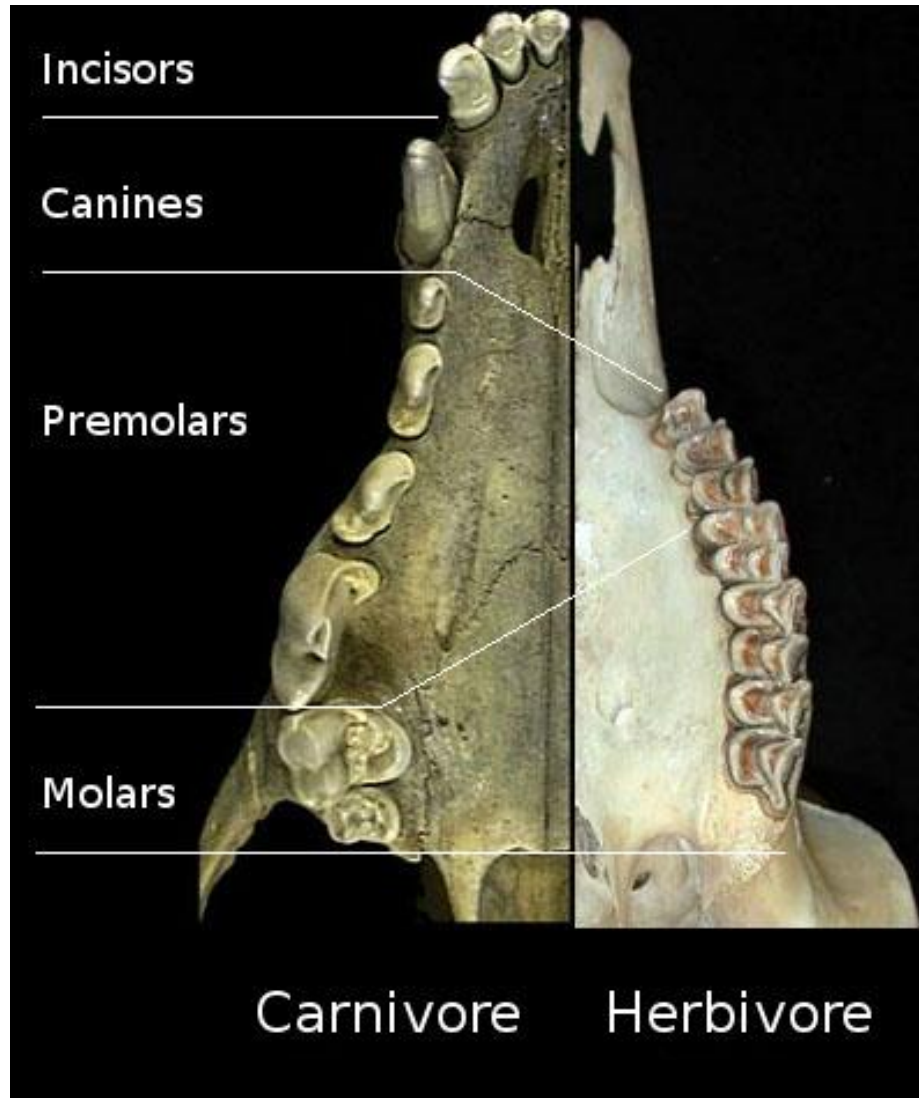

Figure 20-6. POSTCRANIAL SKELETON OF THE UPPER CRETACEOUS PLACENTAL, ZALAMBDALESTES. Restoration is partly based on skeletal elements of *Borunlestes*, ×1. From Kielan-Jaworowska, 1978.

- časná morfogeneze CNS - vyspělá a velká mlád'ata;
- corpus callosum - spojení hemisfér;
- redukce v počtu zubů: I3/3-C1/1-P4/4-M3/3, dI3/3-dC1/1-dP4/4;

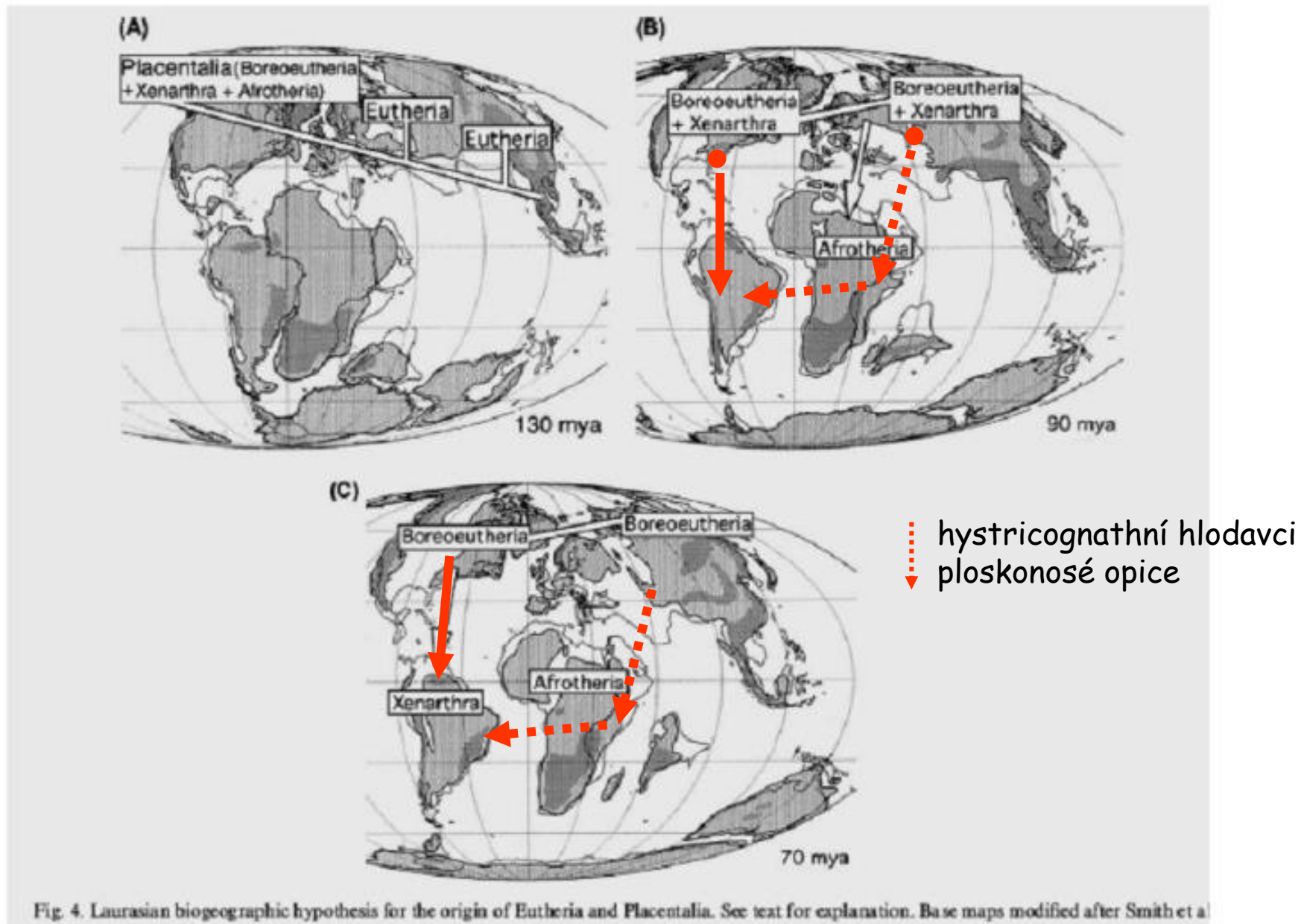
- dělohy: duplex (hlodavci), bipartitus (letouni), bicornis (šelmy), simplex (vyšší primáti);
- nepárová jednoduchá vagina (monodelfie), Müllerovy chodby se nekříží s močovody, mléčné bradavky ve 2 řadách;
- nerozeklaný erektilní penis, testes ve scrotu za penisem, g. vesiculares, prostata

Ekologie

- dlouhá březost** závislá na velikosti: 2-4 týdny (hmyzožravci a hlodavci), 34 týdny (jelen), 21 měsíců (slon); říje (oestrus) - sezónně ustálená, monoestrické (krtek, netopýři, liška, vlk, srnec, jelen), polyestrické (rejskovití, myšovití, hrabošovití, zajícovití), říje a ovulace, nesynchronní páření a ovulace - utajené oplození (netopýři), prodloužení březosti - utajená březost (embryonální diapauza) - bez implantace blastocysty (lasicovití, medvědovití, ploutvonožci, pásovci, srnci, sloni), po implantaci (někteří netopýři); různá velikost vrhu - 1-15
- mlád'ata altriciální (nidikolní) - slepá, hluchá, holá, omezená pohyblivost, nedokonalá termoregulace, v hnízdech (doupata, nory apod.); prekociální (nidifugní) - osrstěná, s vyvinutými smysly a termoregulací, pohyblivá
  - postnatální vývoj úměrný velikosti těla - hlodavci 1-2 měsíce, lidoopi - 8-12 let

Etologie

- ve srovnání s ptáky méně dokonalé instinktivní chování, rozvoj adaptivního chování - učení
- rozmnožovací a sociální chování, society, teritoria, komunikace, hravé chování, ritualizované chování

Using genomic data to unravel the root of the placental mammal phylogeny

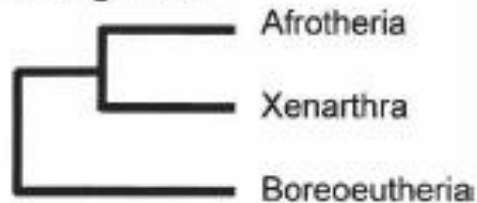
William J. Murphy, Thomas H. Pringle, Tess A. Crider, et al.

Genome Res. 2007 17: 413-421 originally published online February 23, 2007
Access the most recent version at doi:[10.1101/gr.5918807](https://doi.org/10.1101/gr.5918807)

A Exafroplacentalia

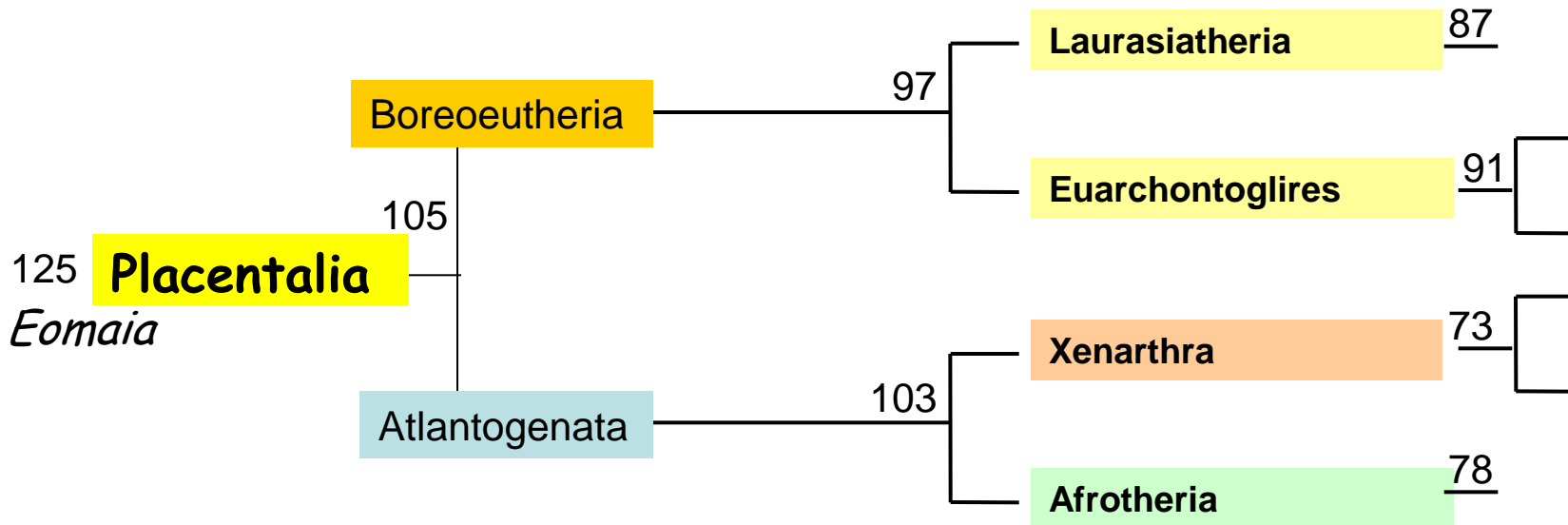
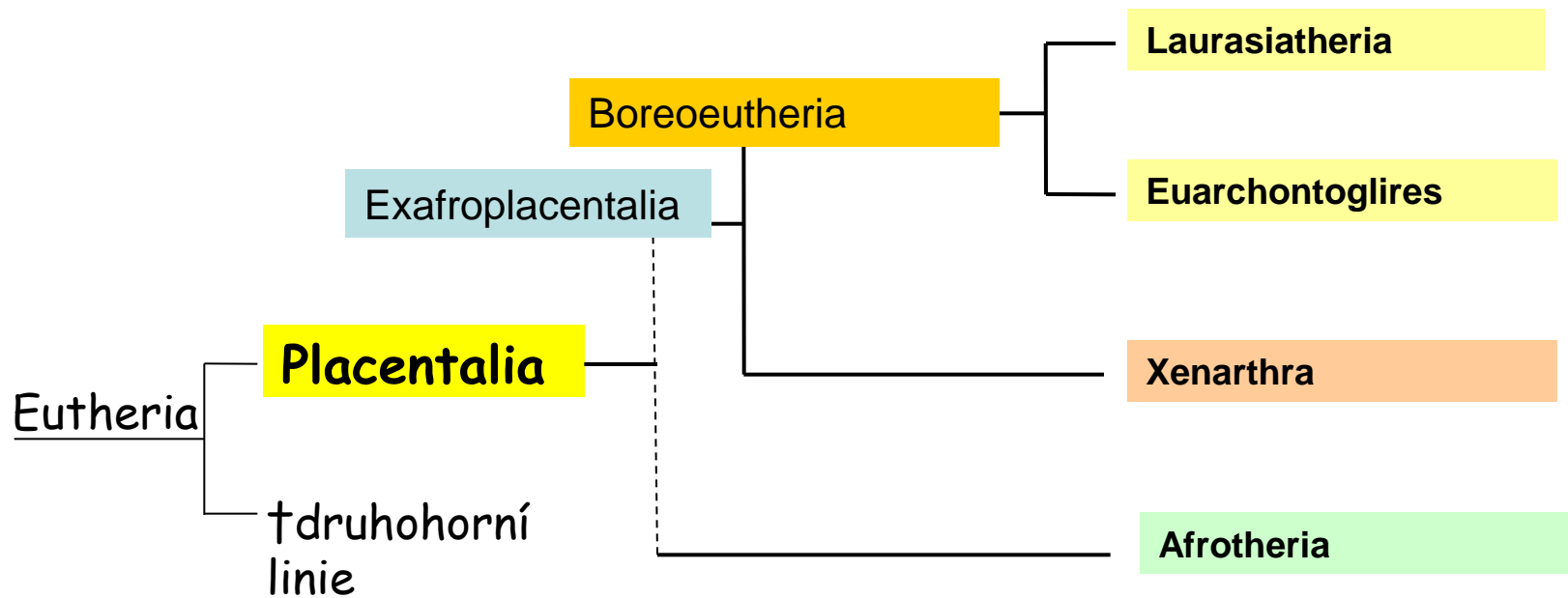

B Atlantogenata

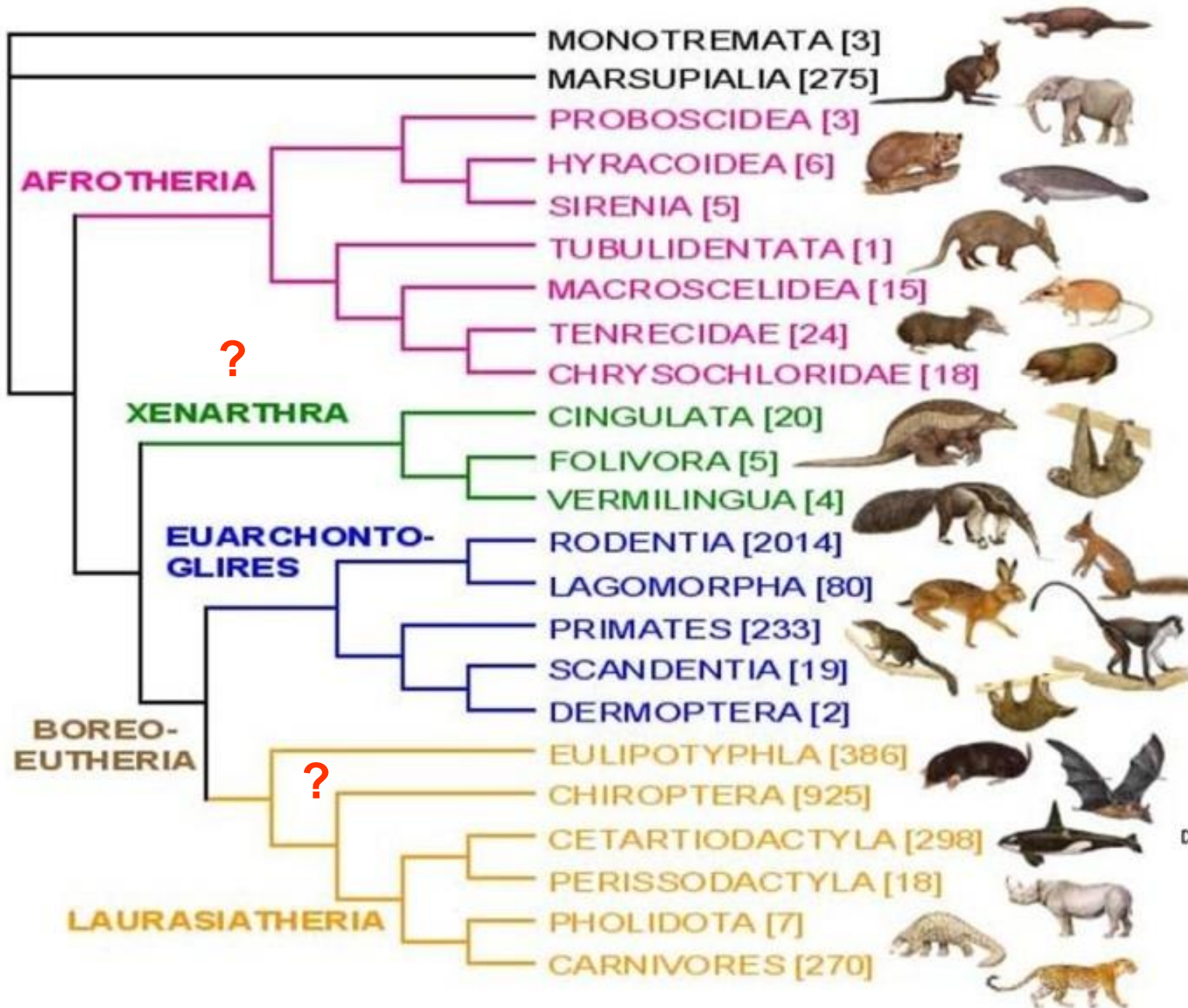
C Epitheria

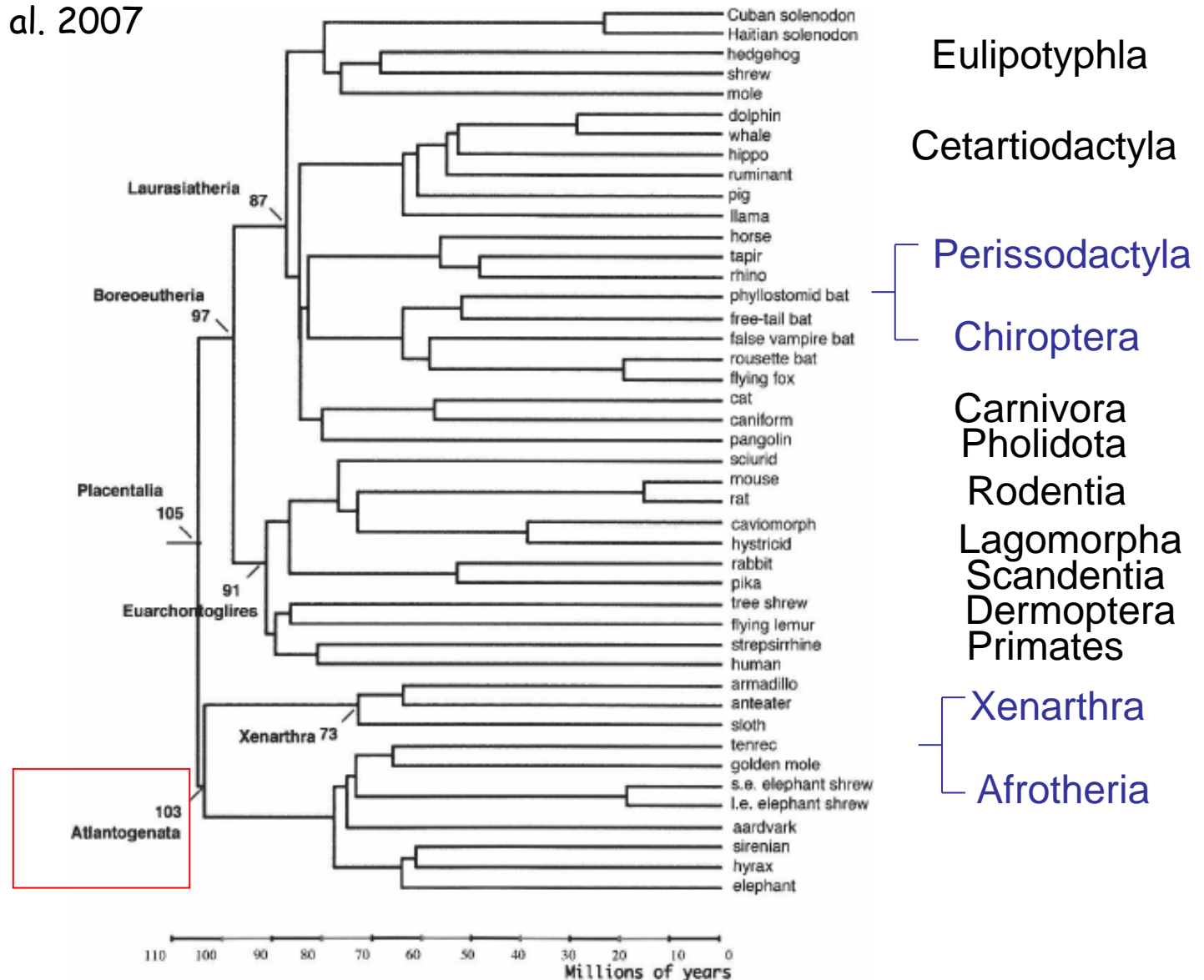

Mammaliologie - 2018

Podle Murphy et al. 2007

Figure 6. A molecular timescale for placental mammals based on the data set from Roca et al. (2004), 13 fossil constraints (Springer et al. 2003), and a mean prior of 105 Mya for the placental root. Divergence estimates are shown for several key superordinal clades (for a full list of divergence times and confidence intervals, see Supplemental Table 2).

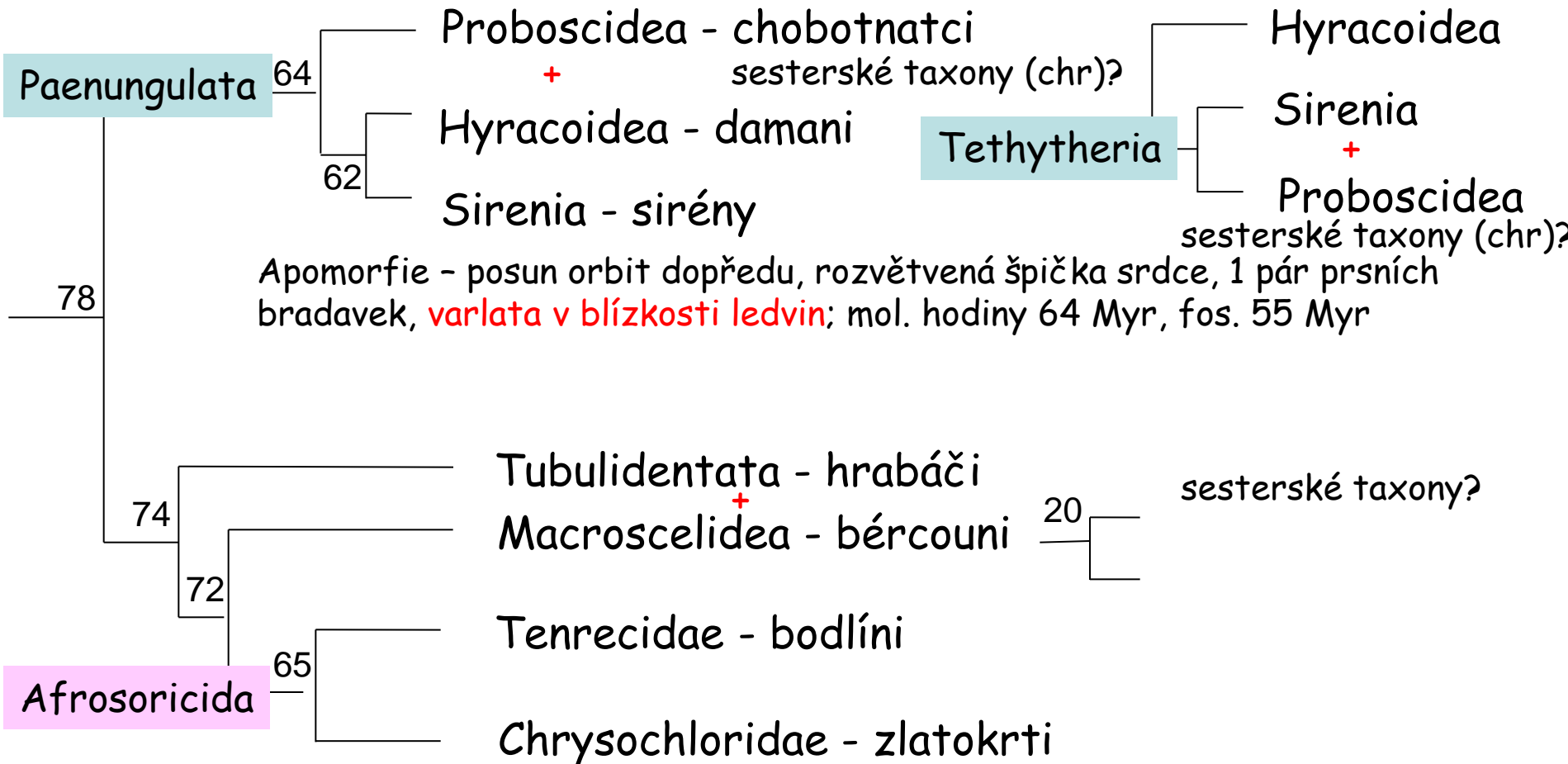
Afrotheria (60, 31g, 71 spp.)

Disparita - nízký počet druhů, vysoký počet vyšších taxonů - reliktní charakter

Apomorfie - 4 laločný allantois, prodlužování rostra až po chobot

nDNA

mtDNA, morfologie

Mammaliologie - 2018 - Afrotheria

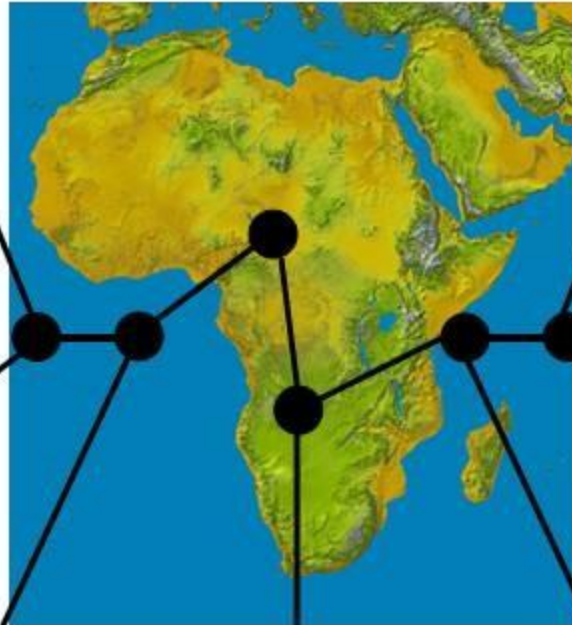
Sirenia

Proboscidea

Hyracoidea

Chrysochloridae

Tenrecidae

Tubulidentata

Macroscelidea

Morfologická podpora monofylie Afrotérií?

a) **testikondie** (ale - hrabáč, vydřici a bodlíni rodu *Microgale* a *Oryzoryctes*)

Sestup varlat (Ludwig Freud, 1912):

- varlata v dorzální poloze u ledvin - testikondie (od rybovitých obratlovců až po ptakořitné savce, + Afrotheria (- hrabáč, vydřici a někteří bodlíni)
- varlata sestupují od ledvin k ventrální straně těla, ale zůstávají v břišní dutině - kytovci, tuleňovití, lichokopytníci (- koňovití), chudozubí, luskouni, část hlodavců (Caviomorpha), hmyzožravci (ježci, štětinatci, krtci, rejsci), někteří vačnatci a Afrotheria (hrabáč, vydřik a někteří bodlíni)
- varlata sestupují do šourku (scrotum) - primáti, tany, sudokopytníci, zajícovci, šelmy (-tuleňovití), letouni, koňovití, většina hlodavců i vačnatců

Příčiny sestupu varlat do šourku :

1. chladnější prostředí pro vývoj spermií (redukce mutací)
2. eliminace vlivu rozkolísaného tlaku v břišní dutině při pohybové aktivitě (cval, trysk)

Savci s testikondii - nanejvýš klus

A. Sestup varlat do šourku u společného předka vačnatých a placentálů (u některých Afrotérií zablokování sestupu.

B. Testikondie původní, u společného předka vačnatých a placentálů, pak sestup proběhl nezávisle u obou skupin v průběh evoluce (Afrotéria - pův. starobylá skupina.

(damani - struktury potřebné k sestupu: tedy předstupeň, ne druhotná degenerace)

Morfologická podpora monofylie Afrotérií?

- a) **protažený čumák až chobot** - 2 svaly u slonů, sirén, damanů, hrabáčů a 3 svaly u bércounů, ale zlatokrti a bodlíni - 5 svalů - zisk během evoluce Afrosoricidů
- b) **allantois** - rozdělení přepážkami na **4 propojené laloky** - u všech Afrotérií
- c) **> 19 Th+L obratlů**, **zpožděné prořezávání zubů**

Chromozomální podpora - fylogeneze „přestavby“ chromozómů

Sloni + damani, nebo sloni + sirény; hrabáč + bércouni = sesterské taxony?

Problém - homologizace chromozómů!

Fyziologická podpora - Afrotheria - nižší tělesná teplota, horší termoregulace, nižší počet mlád'at (- bodlíni) a mléčných bradavek?

Bez paleontologické podpory?

Afrotheria nemusejí mít ryze africký původ: bércouni (Afr) v. prakopytníci - Condylarthra (S-Amerika); předek bércounů měl kopytníkový vzhled

Afrotheria - 2 skupiny

1. kopytníci - sloni, sirény a damani, ale kam s hrabáči?

2. hmyzožravci - bércouni, bodlíni a zlatokrti

Kopytníkový vzhled předka se změnil na vzhled hmyzožravý (hrabáč stará linie skupiny hmyzožravé, která si ještě zachovala kopytníkový vzhled).

Z Afrotérií dnes žijí mimo Afriku - sloni, damani a sirény - kopytníkový vzhled. Původ nelze hodnotit dle dnešního výskytu (př. gepardi a velbloudi v SAM, pišťuchy v Afr, tapíři a pandy na Slovensku, chobotnatci v Am, lenochodi v Antarktidě, pekariové v Evr, As, Afr)!

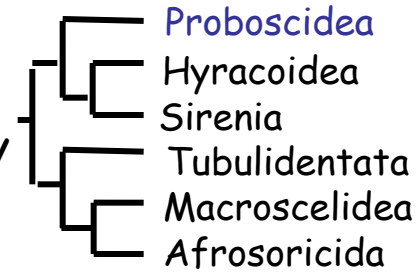
Čtyřnohé sirény v Karibiku, hrabáči - SAM, As, bércouni - SAM

Scénáře:

- Afrotheria mají původ v Afr, příbuzní v Laurasii opakovaná invaze z Afriky
- Afrotheria ve starších třetihorách na celém světě, ale později se udržela nebo stáhla do Afriky

Proboscidea - chobotnatci (2-3)

- býložraví
- horní řezáky - kly, 1 0 3 3 / 0 0 3 3, funkční vždy
- jen 1 molariformní zub, horizontální obměna
- chobot (proboscis) s 1-2 hmatovými prstíky
- pneumatizovaná lebka, chybí clavicula
- sloupovité nohy, 5, 4, resp. 5-4, 4-3 srostlých prstů, některé s nehtovými kopyty, zesponu elastický polštář - prstochodci:

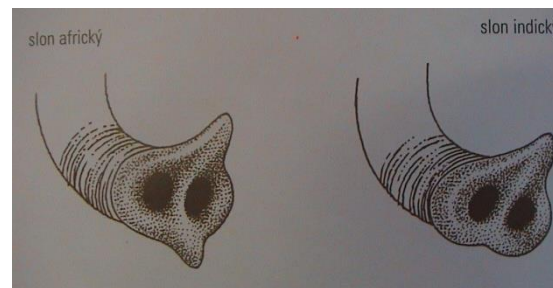
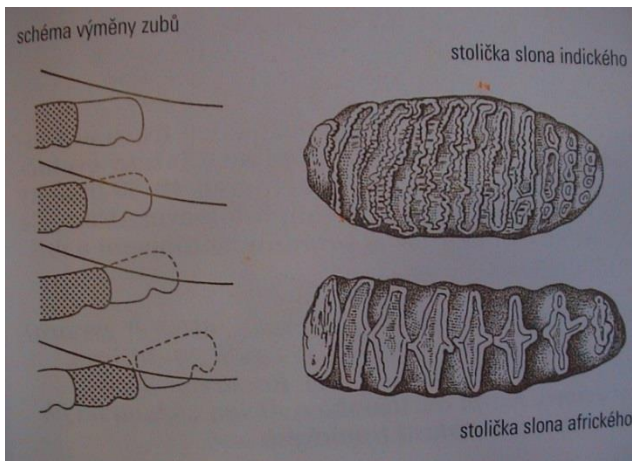

Šest prstů, sezamská kůstka v úponu šlach (zvětšení a protažení) ~ pandin palec - u obou nepřibuzných pand (uchopování stébel bambusu), u krtka na předních končetinách (zvětšení plochy hrabacích noh).

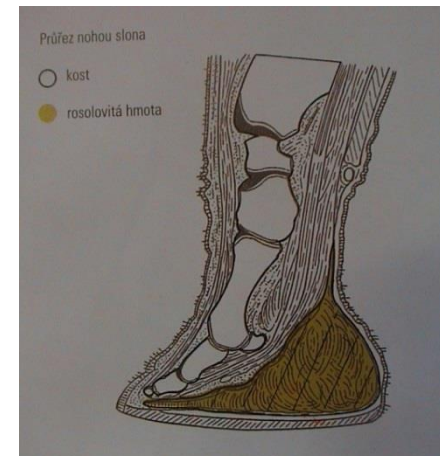
U slonů popsána „šestiprstost“ Blairem v 1710: na všech 4 končetinách, spolu s prsty obklopuje elastický polštář - rozkládá váhu těla; vytvoření 6 prstu souvisí se zvětšením těla chobotnatců v eocénu (před 40 mil. lety), přechod z obojživelného způsobu života na ryze terestrický.

Nutnost vzniku 6. prstu existencí palce. Jiné terestrické formy bez palce šestý prst nemají (sudopytníci i lichokopytníci).

Robovský J., Vesmír 91 (142), 2012: 620, Science 334, 2011: 1699-1703

lofodontní stolička

Proboscidea - chobotnatci (2-3)

- tlustá, téměř lysá kůže; velké boltce
- varlata v břišní dutině, 2 mléčné bradavky v axiální poloze, 1 prekociální mládě
- březost

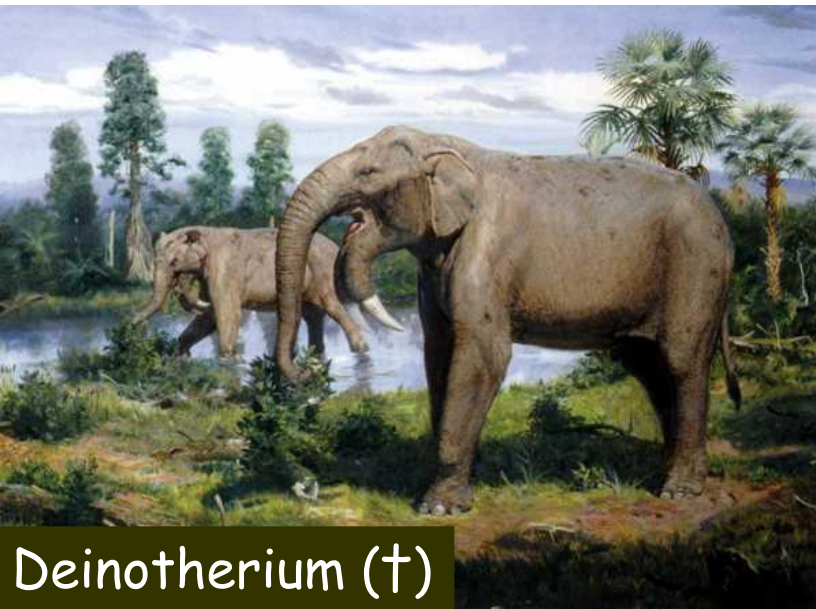
640 dnů, produkce progesteronu ze žlutého tělíska nejen na počátku, ale i po nidaci (z buněk folikulů po ovulaci), protože se netvoří placentální progesteron, nýbrž zvyšuje se počet žlutých tělísek, která produkují progesteron. Samice 1 mládě, ale 2-12 žlutých tělísek. Oestrus slonic: cyklus 12-16 týdnů, 2 maxima luteinizačního hormonu: 1. luteinizace folikulů a vznik přídatných žlutých tělísek, za 3 týdny 2. maximum - samotná ovulace; implantace až po 40-45 dnech - pokles hladiny progesteronu, po nidaci opětovné zvýšení progesteronu ze žlutých tělísek, která nezanikají, investice matky do slůněte - závislost 4-7 let péče. Podobně je tomu u příbuzných sirén, ale už ne u damanů - vyšší produkce potomků.

Konečná M., Vesmír 91 (142), 2012: 620-621; Proc. R. Soc. B, 1-10, 2012, doi:10.1098/rspb.2012.1038)

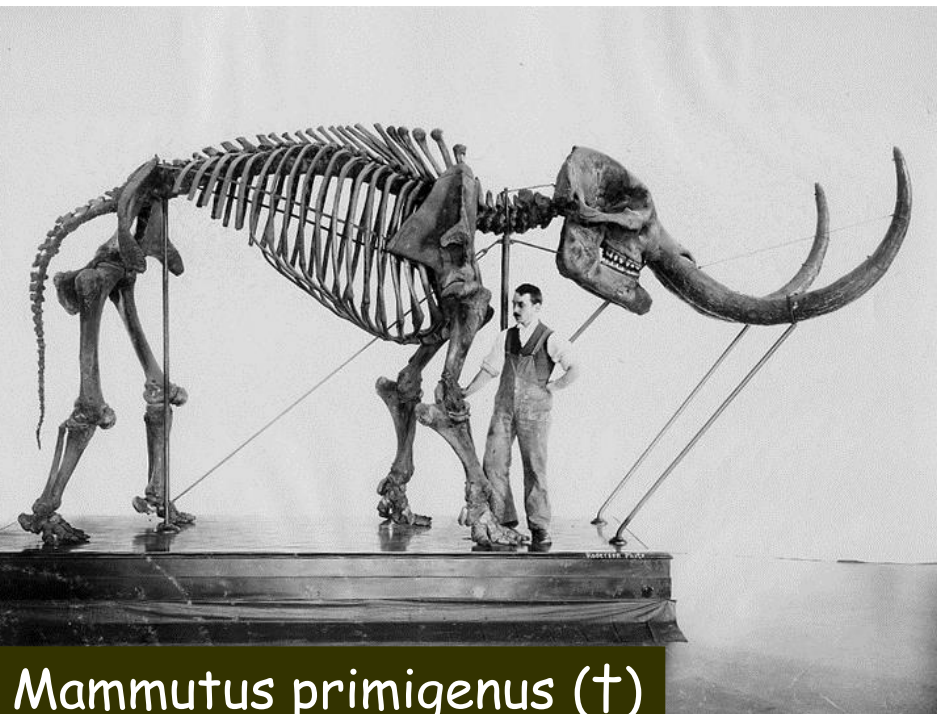
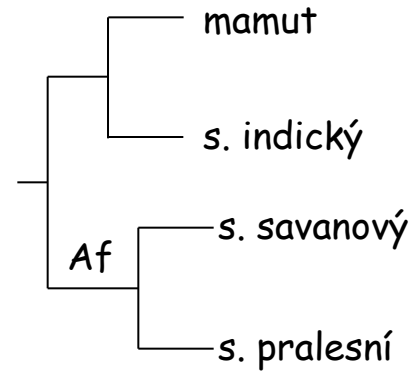
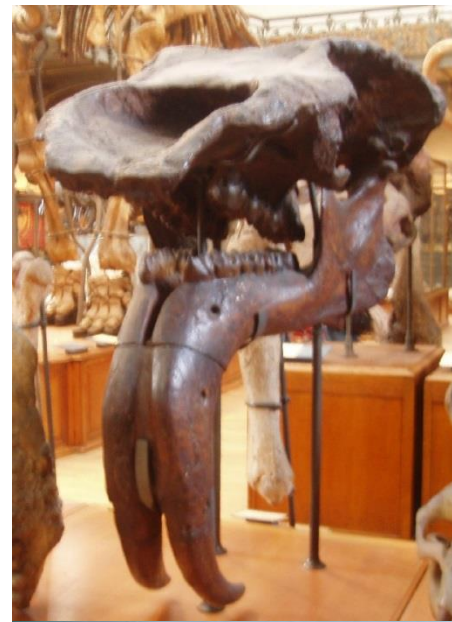
- *Deinotherium* (†), mamut (†), 2 sloni afričtí - savanový, pralesní (2 hmatové prstíky, 3 kopýtka na zadních nohách), slon indický (1 prstík, 4 kopýtka na zadních nohách), z miocénu Afriky do Eurasie a později do Ameriky

systematika afrických slonů: 1 druh anebo 3 druhy: savanový, pralesní a trpasličí, sympatrie pralesního a trpasličího (výskyt savanové a pralesní formy i u jiných savců: štětkouni, bůvoly, hrabáči). **Slon pralesní a slon savanový** - staré druhy, slon pralesní a trpasličí ale identičtí (shoda morfo i molekulárních dat), ale oba „dobré“ druhy - možná hybridizace - nekompletní izolace, průkaz předchozí hybridizace v mtDNA, nebo ukotvování ancestrálního polymorfismu předka obou slonů. I názor, že sloni v západní Africe vytvářejí 3. druh. Oba druhy slonů dobře izolovány (minimální genetický drift), k jejich odštěpení od společného předka je stejně staré jako odštěpení slona indického od mamuta (2,5 - 5-5 mil. let). *Robovský J., Vesmír 91 (142), 2012: 621, PLoS ONE 6, e20642, 2011/6*

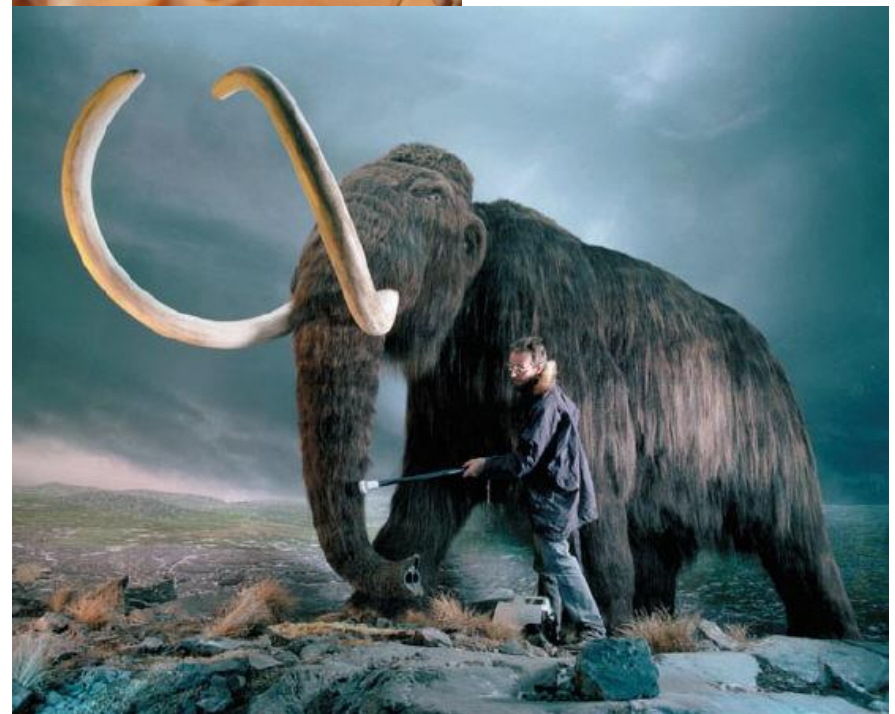
Mammaliologie - 2018 - Afrotheria

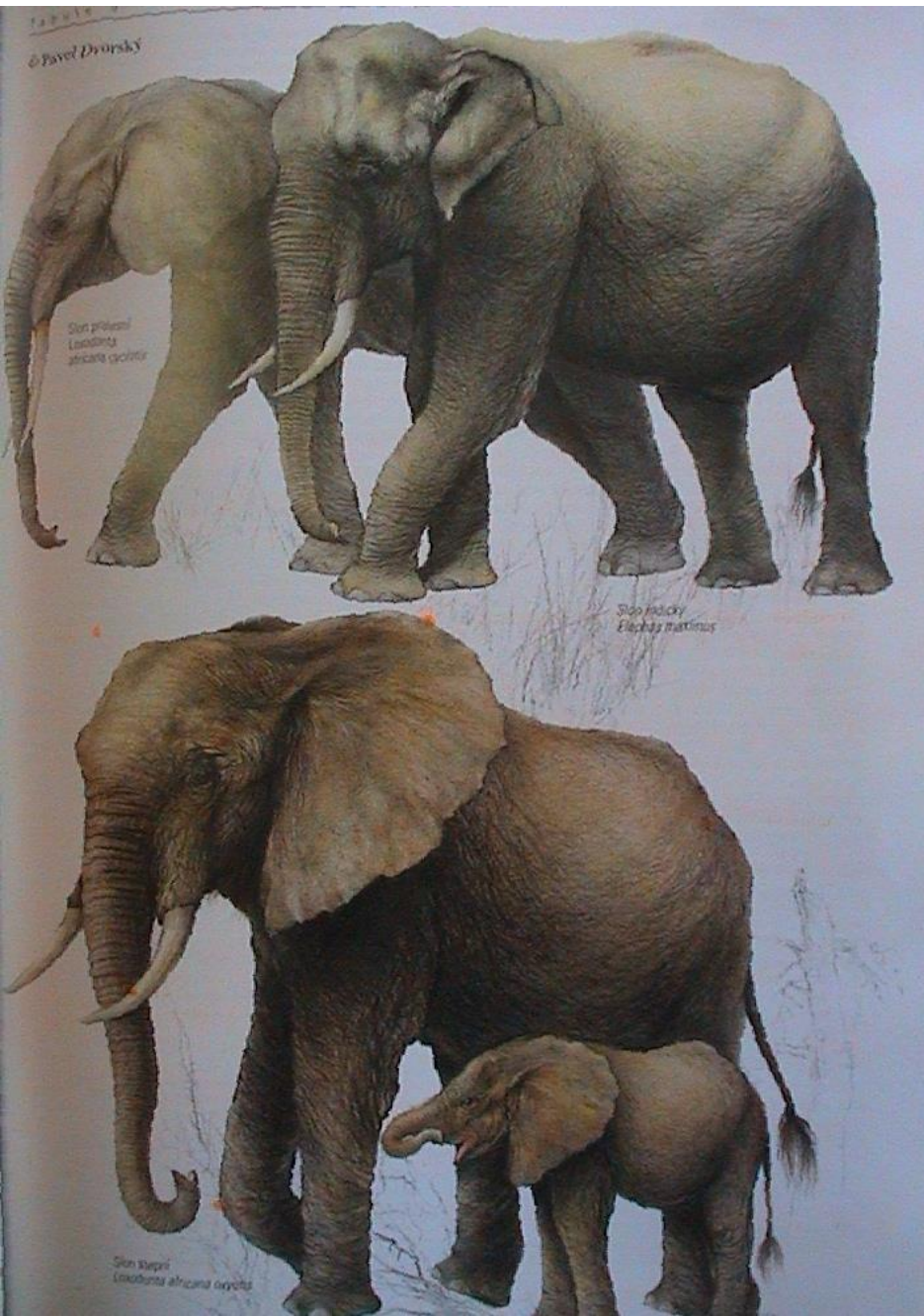

Deinotherium (†)

Mammutus primigenus (†)

Elephas maximus - slon indický

Loxodonta africana - slon africký

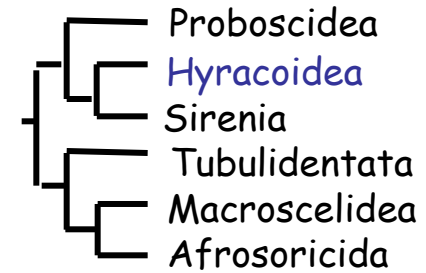
L. oxyotis - savanový

L. cyclotis - prales syn.

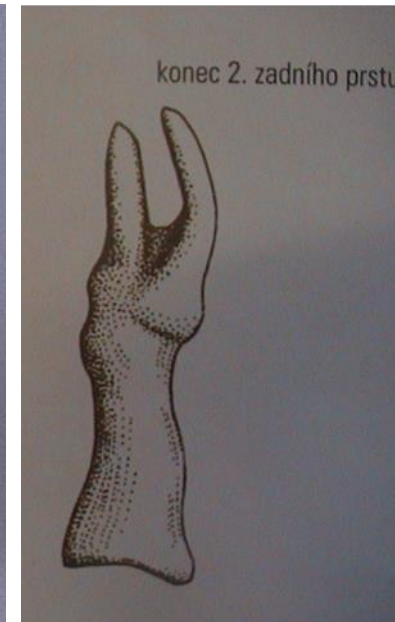
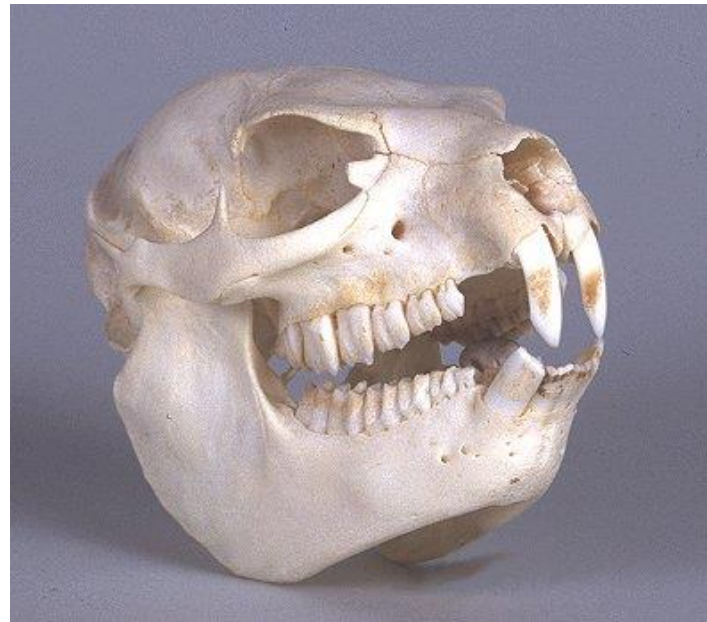
L. pumilio - trpasličí

Hyracoidea - damani („tlustoši“) (6)

- Býložraví, podobní králíkům, Afr, Přední Asie, dříve řazeni ke kopytníkům, příbuzní sirénám a chobotnatcům
- diprotodontní chrup - 1-0-4-3/2-0-4-3, horní hlodavé I se sklovinou jen vpředu, čtvercové stoličky
- noha **mesaxonická**, 4+3 prsty s nehtovitými kopýtky, prstochodci, 2. zadní prst s dlouhým drápem k čištění srsti, varlata v břišní dutině, mléčné bradavky inguinálně, 2-3 prekociální mláďata
- 3 slepá střeva, denní aktivita, society
- pachové žlázy na hřbetě, lepivé žlázy na chodidlech

- Třetihory - obří *Geniohyidae* a *Myohyracidae*

Dendrohyrax arboreus

stromový

Heterohyrax brucei

stepní

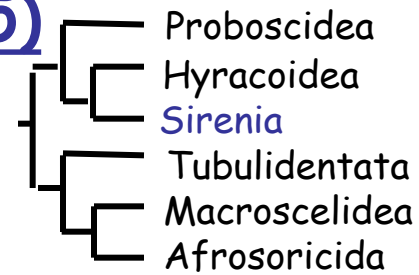
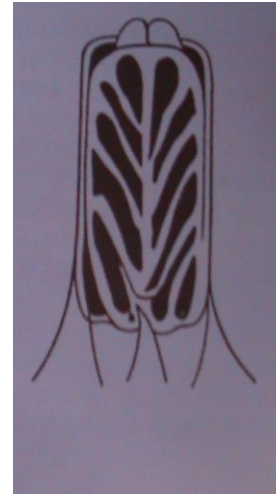
Procavia capensis

skalní

Sirenia - sirény, ochechule, „mořské krávy“ (5)

- vodní býložraví, i ve sladké vodě, 2,5-4,5 (6) m, 0,2-4 (10) tun
- chrup tvoří jen molariformní zuby, jen u samců dugonga kly (1.h.I)
- na patře a jazyku rohovitě lišty

- přední končetiny - ploutve s nehtovitými kopýtky na 3-4 prstech, kopýtka chybí u dugonga, ohebný loketní kloub, chybí klíční kost, zadní končetiny redukovány - zbytek pánve, vodorovná ocasní ploutev, 6 (kapustňáci) n. 7 C (dugong)
- olysálá kůže se smyslovými chlupy na čenichu, mlád'ata osrstěná, ušní boltce chybějí, malé oči, šikmá bránice, převislé pysky, u kapustňáků s rozštěpem, vakovitý žaludek, dlouhá střeva,
- varlata v břišní dutině, axiální mléčné bradavky, 1 nidifugní mládě,
- pobřežní vody, pasou se na vodní vegetaci
- koroun bezzubý (†, objeven až v roce 1741, v roce 1768 vymizel, popsán až v roce 1780), dugong indický (moroň, duyung=mořská dáma, ale i kráva, prase, velbloud), kapustňák (3 druhy, 6C)

Dugong dugon

d. indický

Trichechus

k. širokonosý

manatus

senegalensis

inunguis

k. jihoamerický

k. senegalský

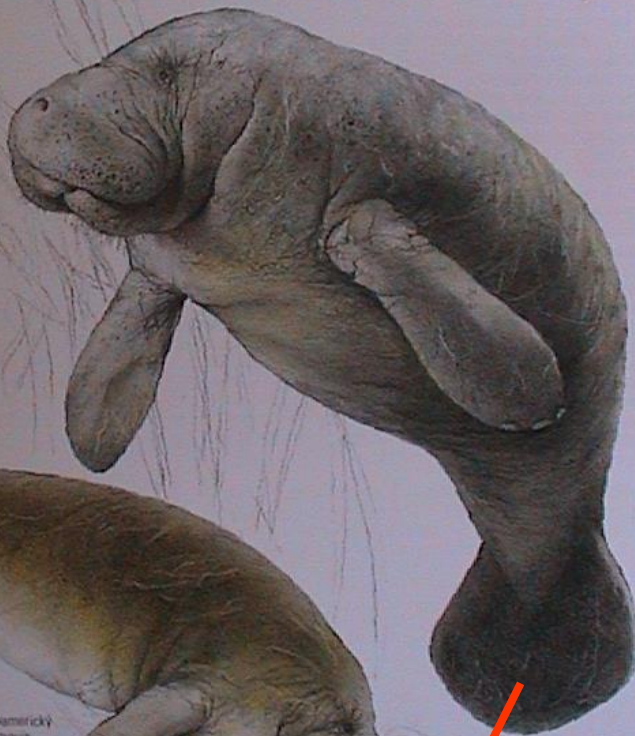
© Pavel Dvorsky

Kapustňák senegalcký
Trichechus senegalensis

Dugong inermis
Dugong inermis

Kapustňák flóroňový
Trichechus manatus

Kapustňák jhoámerický
Trichechus inunguis

W. Baker © 2003

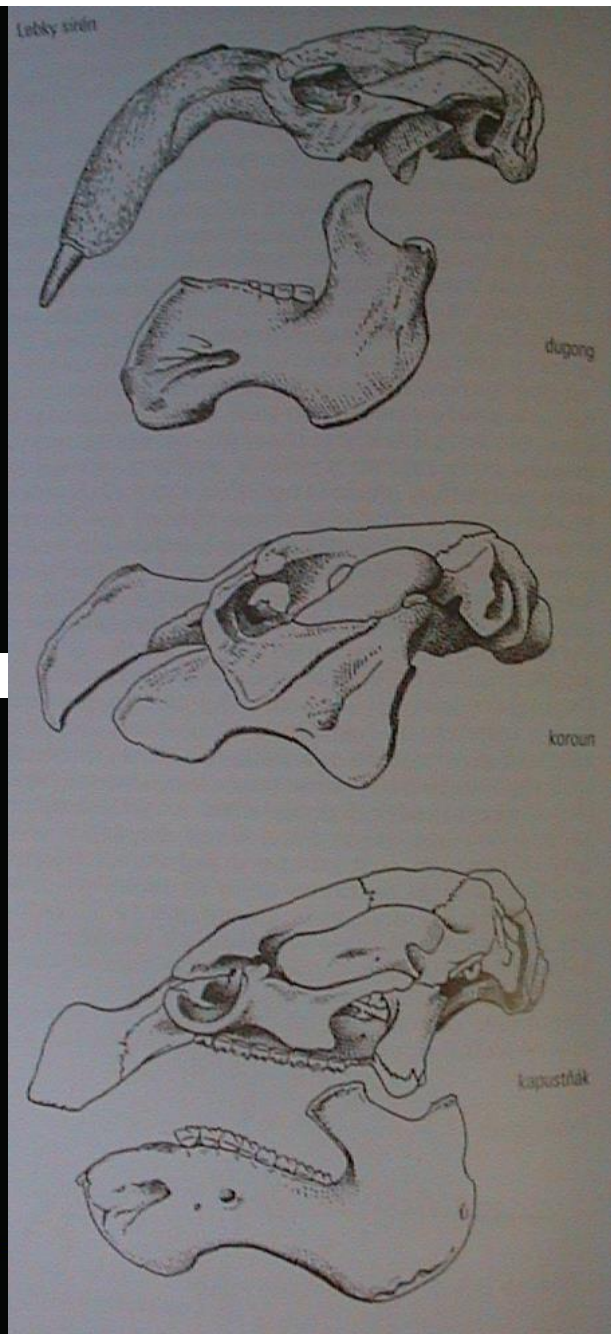
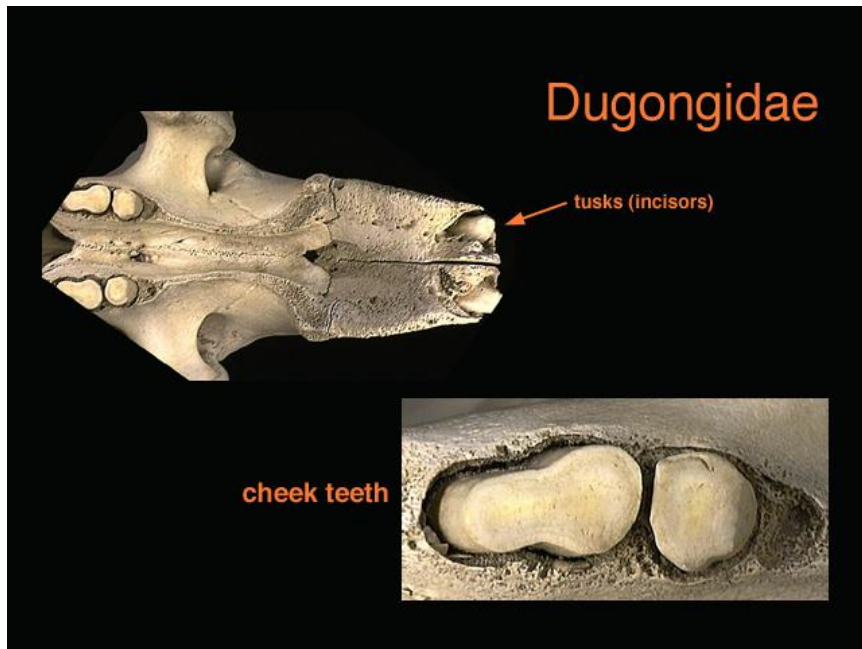

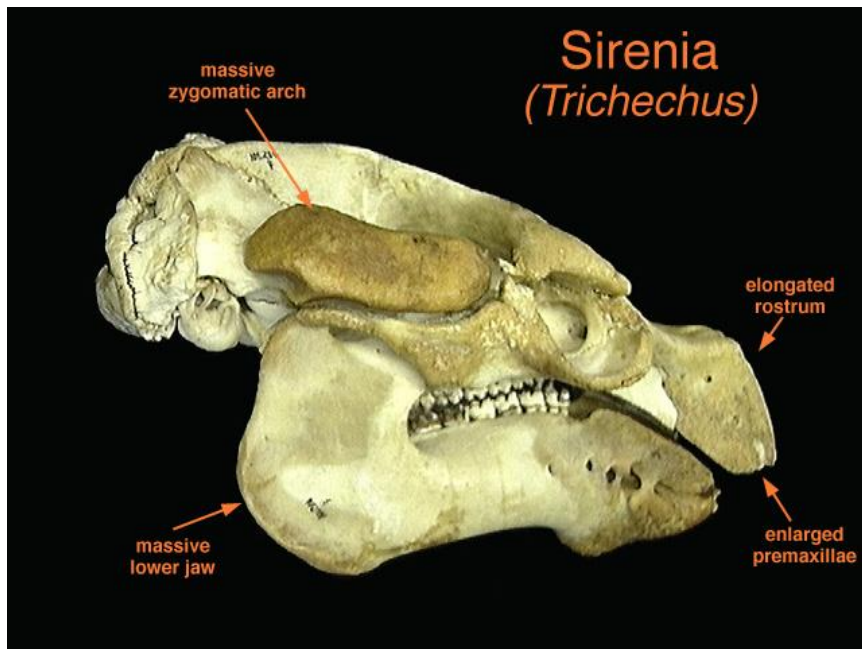
kapustňák

dugong indický (samec s kly)

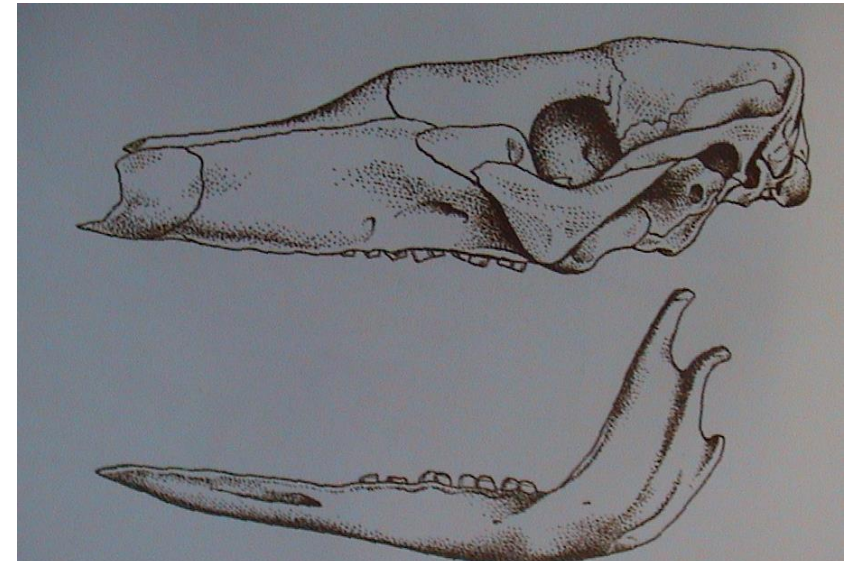
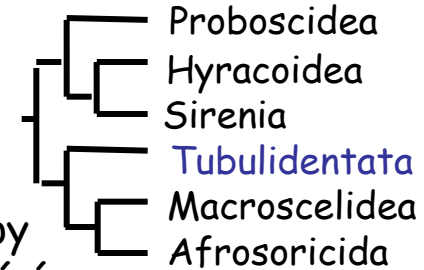
kolíčkovité
žvýkací zuby
stále dorůstají
0-1,0,0,2-3
/0,0,0,2-3

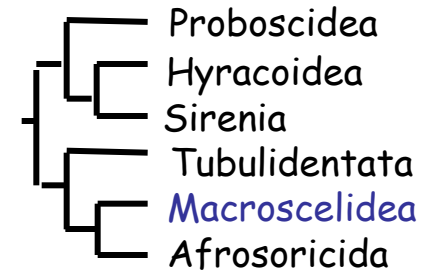
0,0,3,3/
0,0,3,3
žvýkací zuby
celý život
dorůstají

Tubulidentata - hrabáči (1)

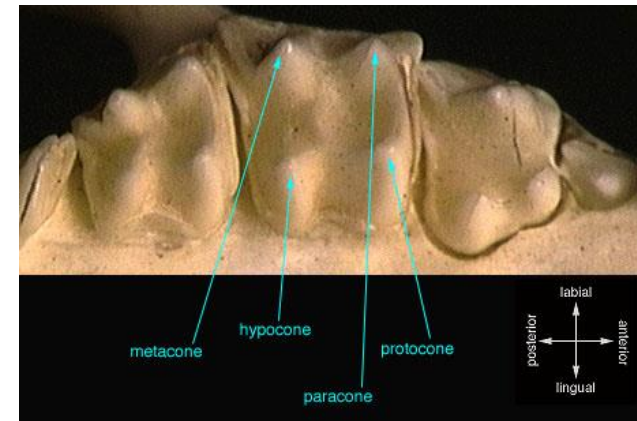
- Stř a J Afr, takarú, „krátkonohé prase s oslíma ušima“
- silné štětinaté chlupy
- myrmekovorní - tlustá kůže, silné hrabavé nohy s lopatkovitými drápy (jako kopýtka), vpředu 4-prsté a vzadu 5-prsté, přední nohy k hrabání, zadní umožňují skákání a vzpřímený postoj, jinak ploskochodci, redukované palce
- kolíčkovité zuby bez kořenů, s plochými korunkami bez skloviny, zuby složené ze svislých kanálek (tubuli) spojených dentinem, jen P a M
0,0,2-3,3/0,0,2,3 = 20-22, u mlád'at více (28)
- dlouhý úzký jazyk, na žaludku vakovitá vychlípenina
- samci mají varlata v břišní dutině (nemají šourek)
- *Orycteropus afer* - až 100 kg, délka až 160 cm, výška 65 cm, noční aktivita

Macroscelidea - bércouni (15)

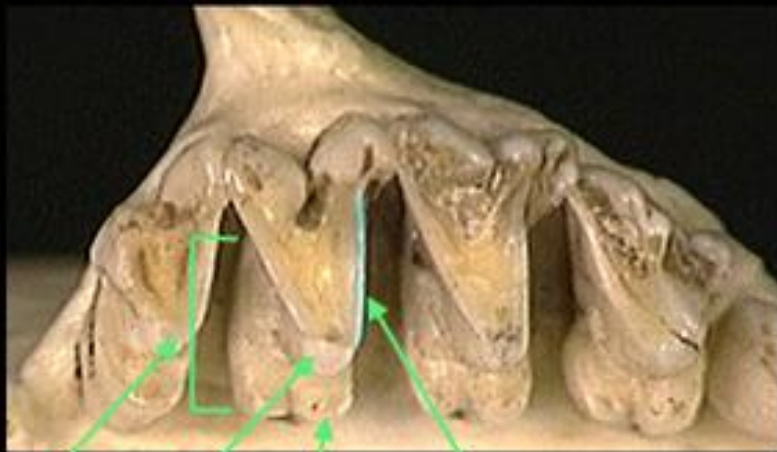

- subsaharská Afrika, 2 sesterské skupiny
  - b. jemnosrstí (*Macroscelidinae* - *Elephantulus*, *Macroscelides*)
  - b. velcí (*Rhynchocyoninae* - *Rhynchocyon*)
- chobotovitě protažený rypáček (elephant shrews)
- zadní nohy delší než přední, **prodloužený metatarsus**, splývání dlouhých kostí končetin
- dlouhý lysý ocas, velké oči a boltce, rozvinutý mozek $1-3, 1, 4, 2 / 3, 1, 4, 2-3 = 36-42$
- **čtvercové stoličky** (jako ježek), velké I¹
- insektivorní
- *Elephantulus rozeti* - bércoun velký, *E. edwardii* - Smit et al., 2008: *Journal of Mammalogy* 89(5):1257-1268.
- *Macroscelides flavicaudatus* - Dumbacher et al., 2014: *J. Mammal* 95(3): 443-454.
- *Rhynchocyon udzungwensis* - Tanzánie, 30 cm, 700 g, obj. 2005 (J. Zool. 2008)

zalambdodontní stoličky

Afrosoricida, Solenodontidae
(štětinatci)

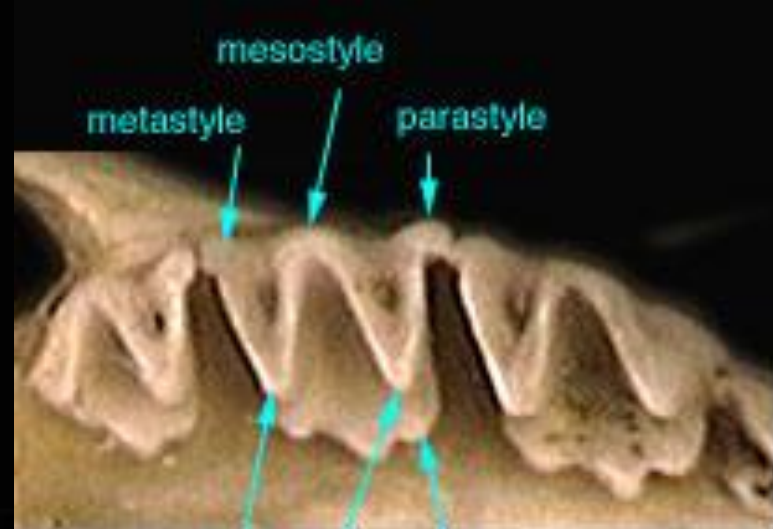

stilar shelf
paracone
protocone
ectoloph

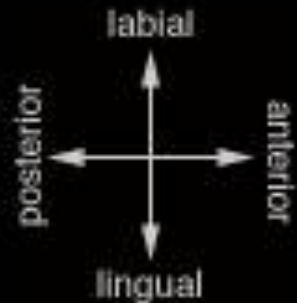

dilambdodontní stoličky

Soricidae, Talpidae, Vespertilionidae

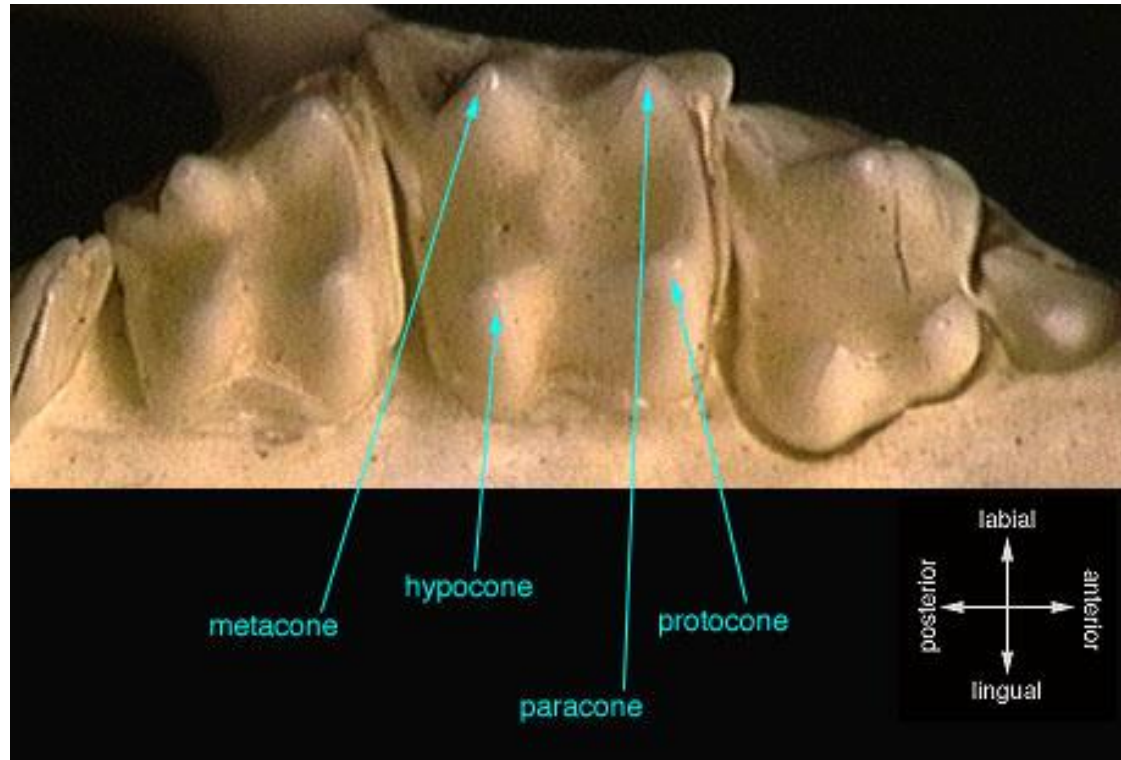

mesostyle
metastyle
parastyle
metacone
paracone
protocone

čtvercové stoličky (eutemorphní)

Macroscelidea, Erinaceidae

Macroscelidea

large jugal

auditory
bulla

palatal fenestrae

čtvercová stolička

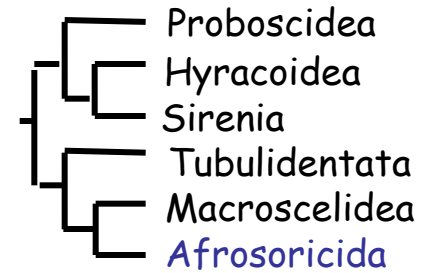

complete zygomatic arch

Afrosoricida

zalambdodontní stoličky v úplném chrupu (hrbolky V)
(Eulipotyphla - dilambdodontní W, čtvercové M)

Tenrecidae - bodlíni (21)

- **Madagaskar**; *Tenrec ecaudatus*
- introdukce na Seychely a Maskarény
- Setifer setosus* - tělo zčásti kryto bodlinami, *Hemicentetes* - stridulace; torpor, svinutí do klubíčka

Potamogalidae - vydřáci (3)

- největší masožravci z Afrosoricida (až 1kg, potravou sladkovodní krabi)
- blíže příbuzní bodlínům (stř. Afrika)

Chrysochloridae - zlatokrti (18)

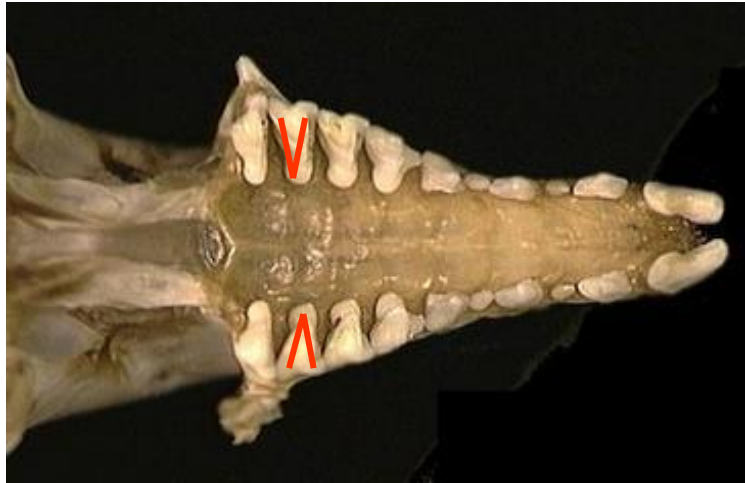
- Afr, podzemní, chybí ocas, boltce, zakrnělé oči potažené kůží
- rohovitá destička na čenichu (srov. vakokrti)
- 4 prstá hrabavá noha se zkostňatělou šlachou, 2 masívní drápy na 2. a 3. prstu, za hodinu 72 m chodeb, úplný chrup (40)
- výborný sluch, i registrace jemných vibrací
- zlatokrt kapský - *Chrysochloris asiatica*

bodlíni

zalambdodontní stolička

Setifer setosus - b. ježkovitý

Microgale longicaudata - b. dlouhoocasý

Hemicentetes semispinosus - b. páskovaný

Tenrec ecaudatus
- b. bezocasý

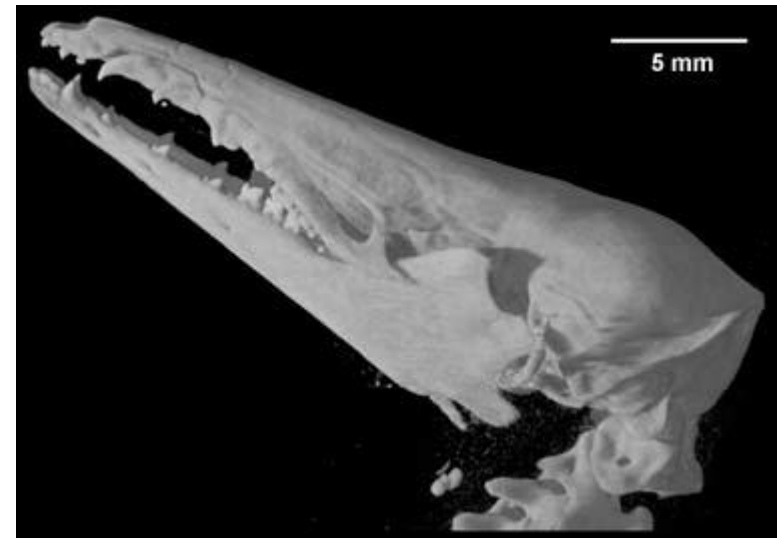

Tenrec ecaudatus - bodlín bezocasý

Hemicentetes - bodlín

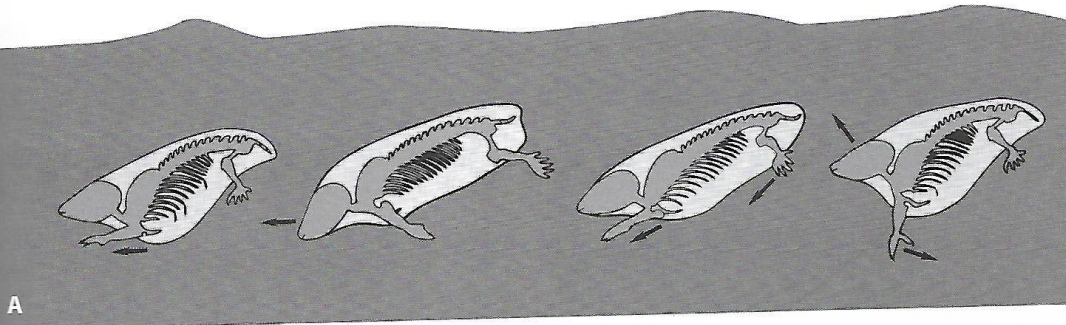

Potamogale velox - vydřík hbitý

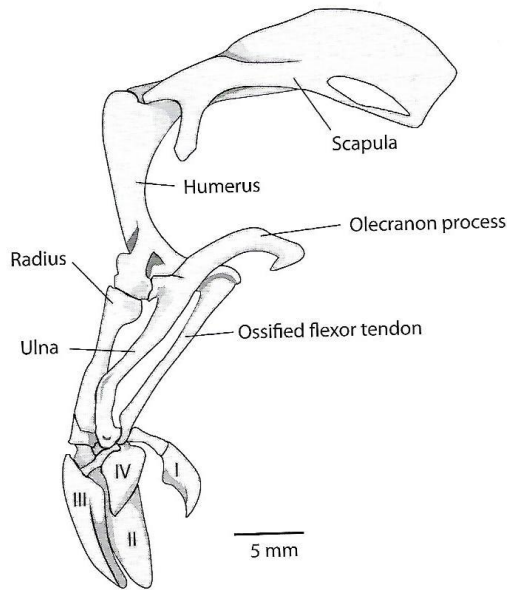

Chrysochloris - zlatokrt

CHAPTER 8: Afrosoricida, Macroscelidea, and Tubulidentata 125

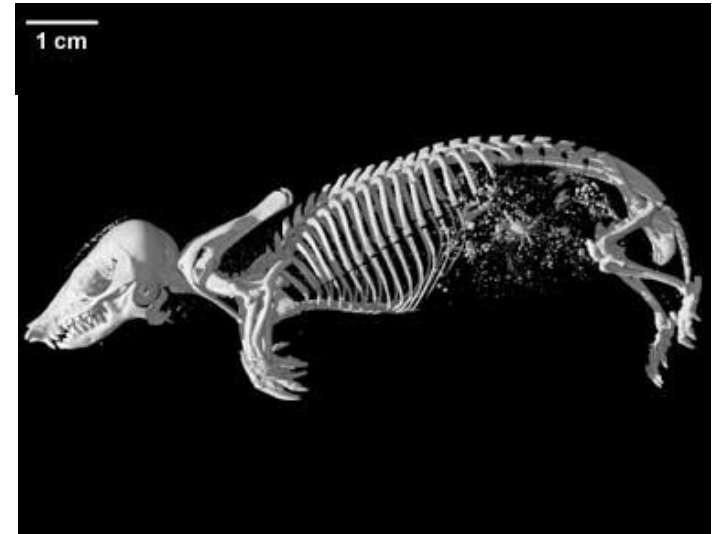

A

B

Namib golden mole
(*Eremitalpa*)

FIGURE 8-6 (A) Schematic drawing of the sand swimming behavior of the Grant's golden mole (*Eremitalpa granti*). The arrows indicate the direction of the thrust of the head and forefeet. (B) Lateral view of the left forelimb skeleton of a golden mole showing the enlarged olecranon process and addition of a third ossified element called the "ossified flexor tendon" in the forearm. The digits are labeled I through IV. (Adapted from Gasc, J.P., et al., *J Zool. (A)* 208 (1986): 9–35.)

Summary: Charakteristika skupiny Afrotheria s důrazem na apomorfie

Afrosoricida

- kloaka

Bodlíni a vydřáci

- neúplný jařmový oblouk
- zalamdodontní stoličky
- testes v břišní dutině

Zlatokrti

- jařmový oblouk tvořen prodlouženou maxillou
- zalamdodontní stoličky
- kónická lebka
- v týlní oblasti 1 pár tabulárních kostí (!)
- redukované oči překryté kůží a hustou srstí
- rypáček s rohovitou destičkou
- zvětšený malleus

Macroscelidea

- úplný jařmový oblouk a bubínkové výdutě
- horní špičáky s dvojitými kořeny
- kvadrátové stoličky
- proděravělé patro
- dlouhý a ohebný rypáček

Tubulidentata

- protažená kónická lebka
- složité nosní skořepy
- úplný jařmový oblouk
- chybí řezáky a špičáky
- P+M s hexagonálními hranoly z dentinu spojené cementem, bez kořenů, stále rostoucí
- dočasné zuby malé, před porodem mizí
- široké drápy na prstech připomínající kopýtka
- tlustá řídce ochlupená kůže
- dlouhý vysunovatelný jazyk

Summary: Charakteristika skupiny Afrotheria s důrazem na apomorfie

Proboscidea

- dlouhý svalnatý chobot
- velké boltce
- velké kly (horní I)
- horizontální obměna molariformních zubů s příčnými laloky (lofodontní)
- krátká a vysoká lebka s výrazným lambdoidálním hřebenem (mezi P-O)
- roztažené prsty s kopýtky a s elastickým mozolem zesponu - prstochodci

Hyracoidea

- velikost králíka, krátký ocas
- 3 prsty vzadu a 4 prsty vepředu
- prsty kopytovitými nehty vyjma drápu na druhém zadním prstu
- mesaxonická noha (osa prochází 3. prstem)
- postorbitální sloupek vytvořen
- malé bubíkové výdutě
- 1 pár horních řezáků podobných klům, 2 páry dolních řezáků s diastemou mezi stále rostoucími řezáky a P+M
- stoličky lofodontní

Sirenia

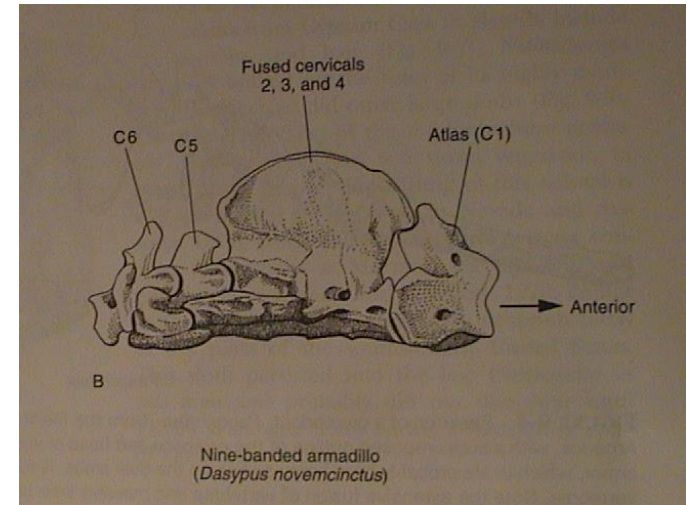
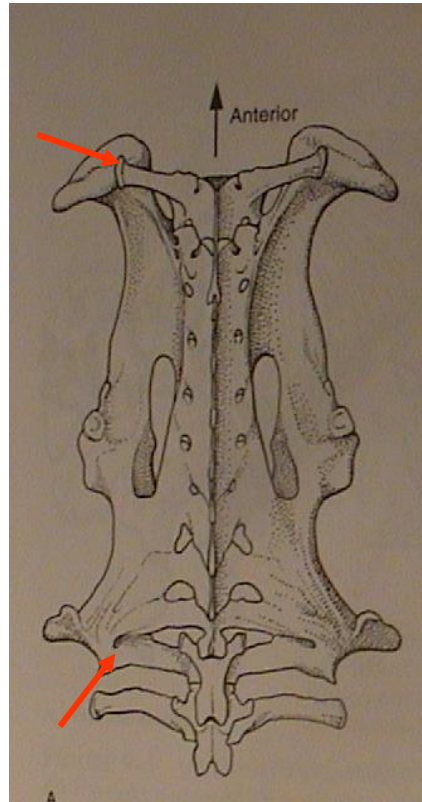
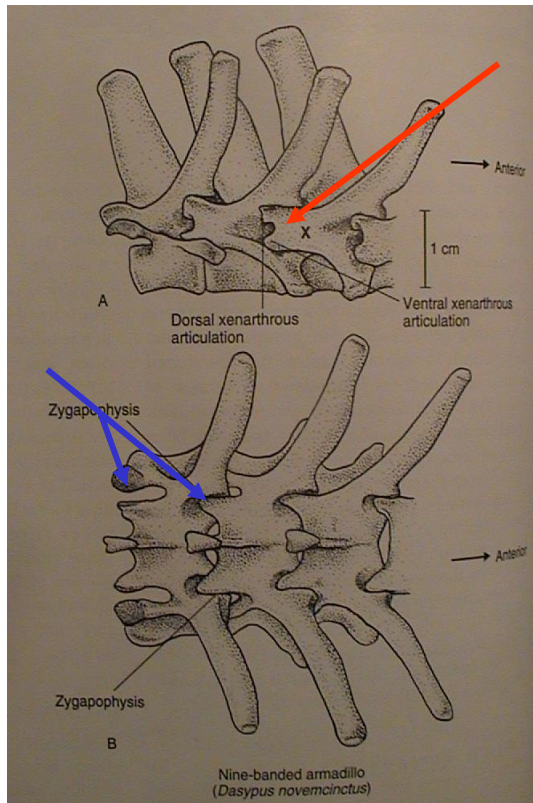
- robustní tělo téměř bez chlupů plně adaptované k vodnímu životu
- přední končetiny ploutvovité, zadní chybí
- pozůstek pánve bez kostí zadních končetin
- horizontální ocasní ploutev, bez hřbetní ploutve
- plíce a bránice prodloužené a zploštělé, s 1 lalokem
- ušní boltce chybí
- dorzálně umístěné uzavíratelné nozdry
- premaxily ventrálné s rozštěpem, u dugongů s malým horním klem
- chybějící nebo redukované nosní kosti
- u kapustňáků horizontální obměna žvýkacích zubů
- masívní středoušní kůstky
- hutné a těžké kosti postkraniálního skeletu

Xenarthra - chudozubí (29 spp.)

Disparita - nízký počet druhů, vysoký počet vyšších taxonů - reliktní charakter

Apomorfie -

- chybí vždy řezáky a špičáky, jednoduché otevřené kořeny nebo bez nich, **korunka sekundárně bez skloviny**, sekundární homodoncie (pásovci) nebo bezzubí (mravenečníci)
- proměnlivý počet krčních obratlů (C5-9)
- **přídavné artikulace zadních hrudních a bederních obratlů (xenarthrální spojení)**, příp. pánve s páteří (L, Ca) (**symsacrum** - u hrabavých terestrických forem)

srůst C2-C4

Plesiomorfie -

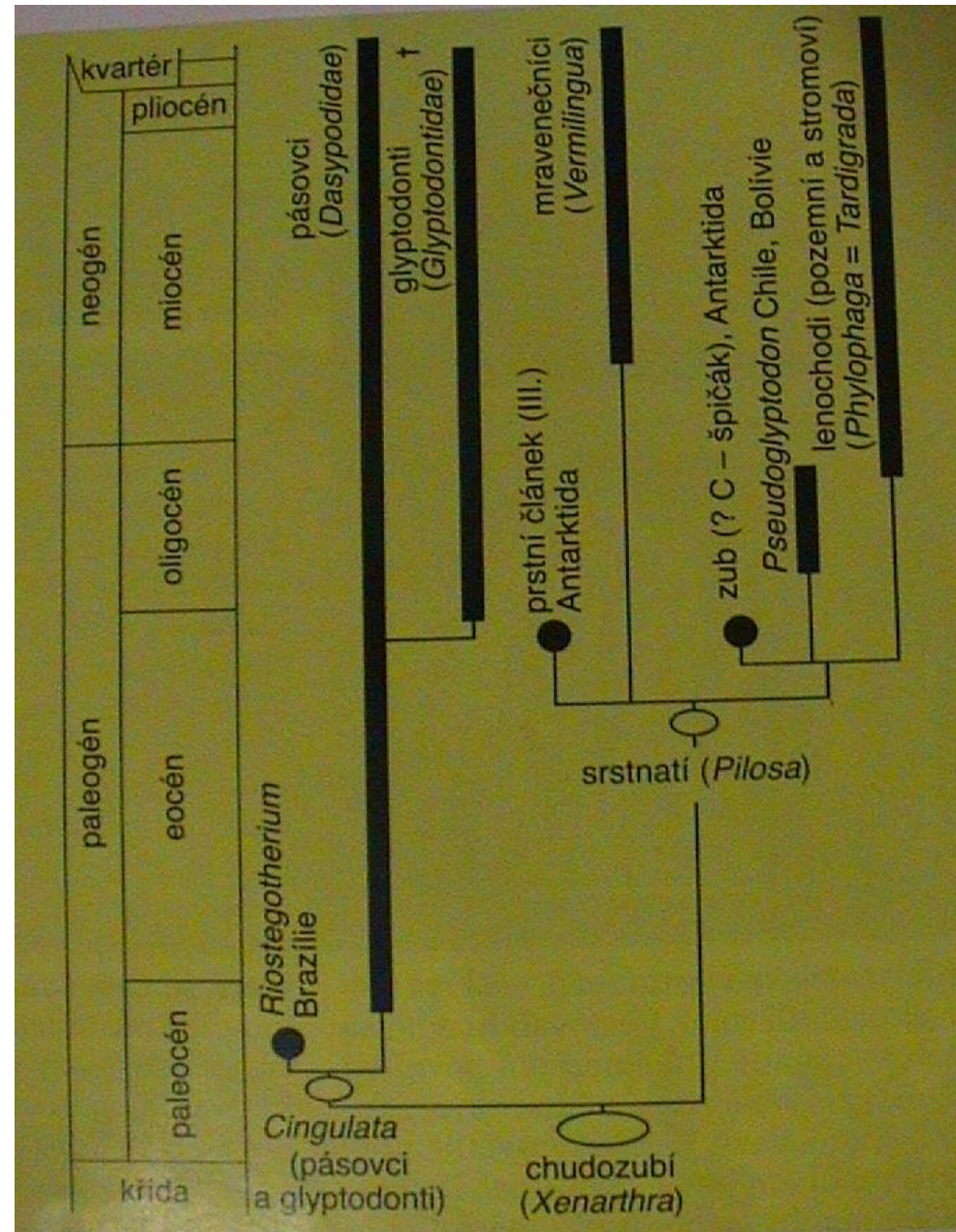
- zkostnatělé sternální části žeber
- na lopatce velký processus coracoideus
- neostré oddělení uteru a vaginy
- nižší tělesná teplota, nízká úroveň metabolismu

Systém a fylogeneze

- vznik v paleocénu (Riostegotherium - pásovec), max. v pleistocénu - obří formy

Bergqvist L. P., Abrantes É. A. L. & Avilla L. d. S. 2004. — The Xenarthra (Mammalia) of São José de Itaboraí Basin (upper Paleocene, Itaboraian), Rio de Janeiro, Brazil. *Geodiversitas* 26 (2) : 323-337.

Cingulata (21)

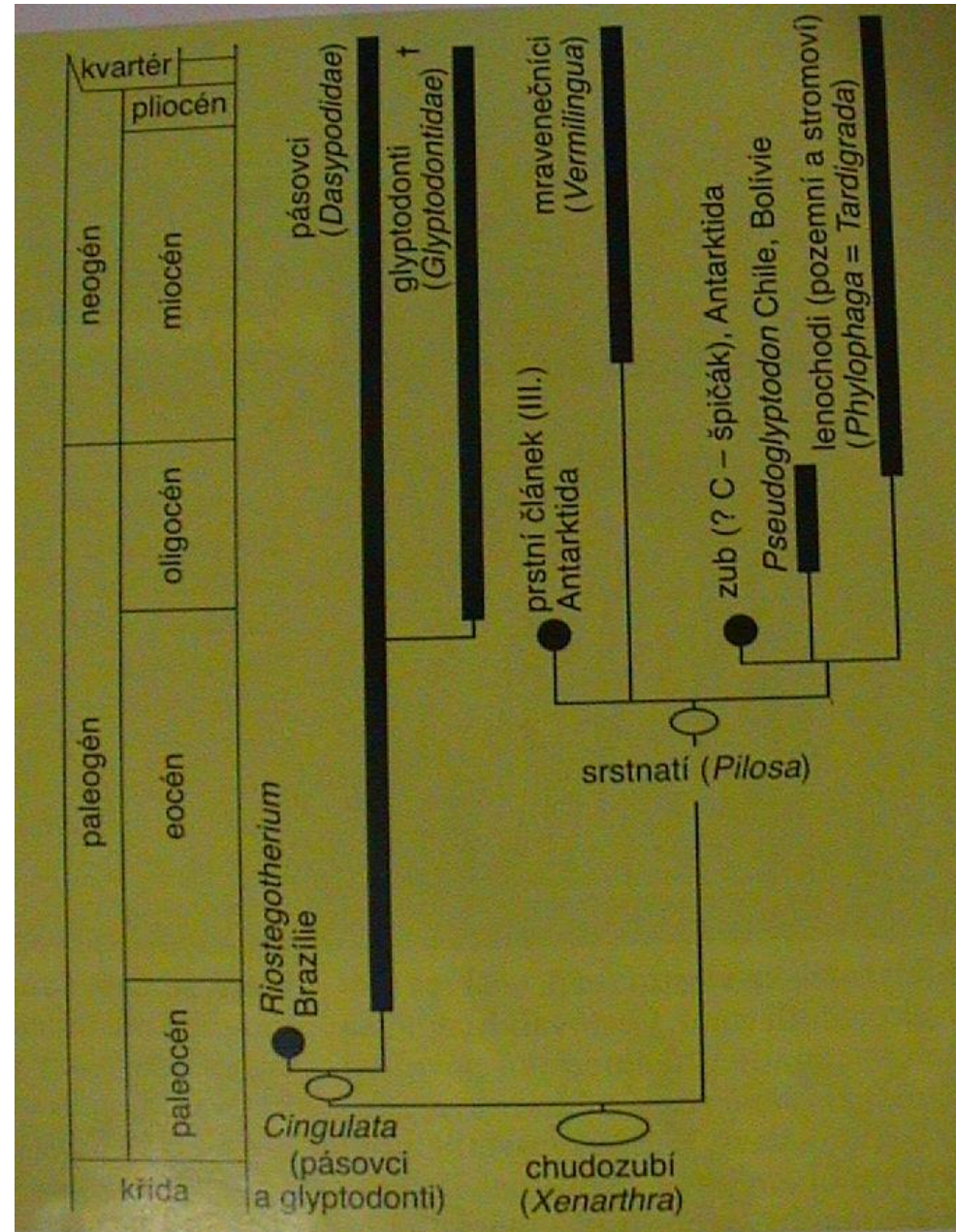
Dasypodidae - pásovcí (21 druh)

Glyptodontidae † - od eocénu

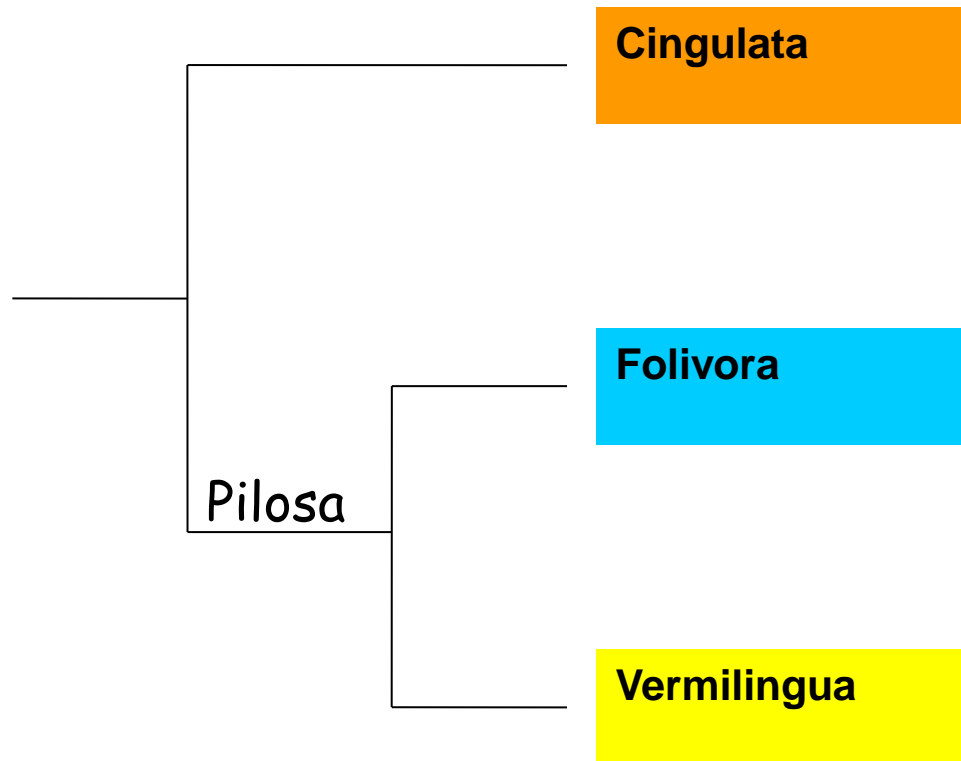
Pilosa - srstnatí (10)

Vermilingua - mravenečníci

Folivora (Phylophaga) - lenochodi - od miocénu

Fylogenetický strom Xenarthra

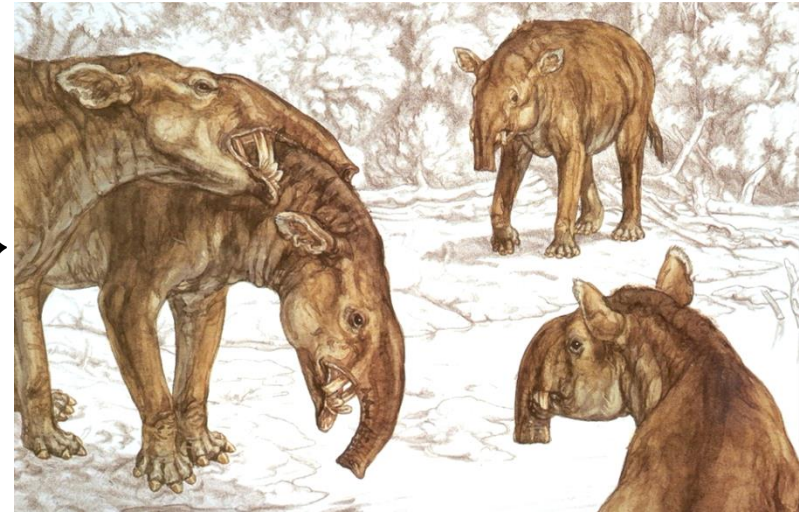
JAm „kopytníci“
 Meridiungulata:
 Notoungulata
 Litopterna
 Astrapotheria
 Pyrotheria

Příklady některých vymřelých jihoamerických savců
(Xenarthra, Litopterna, Astrapotheria) /O. Fejfar, O. Major/

Megatherium ↑
pozemní lenochod - 6m

Astrapotherium →
Astrapotheria

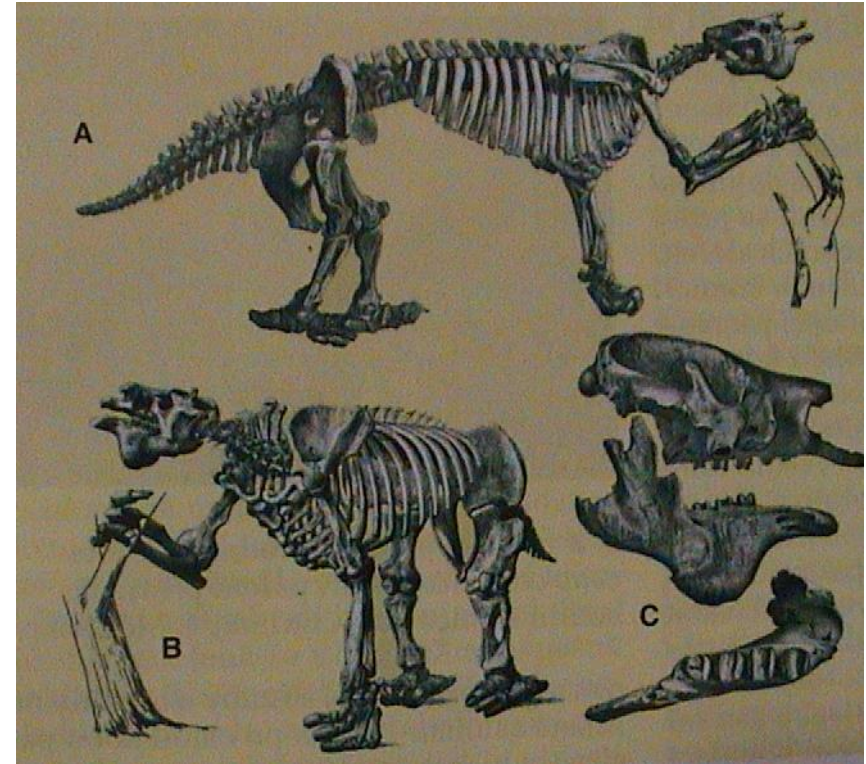
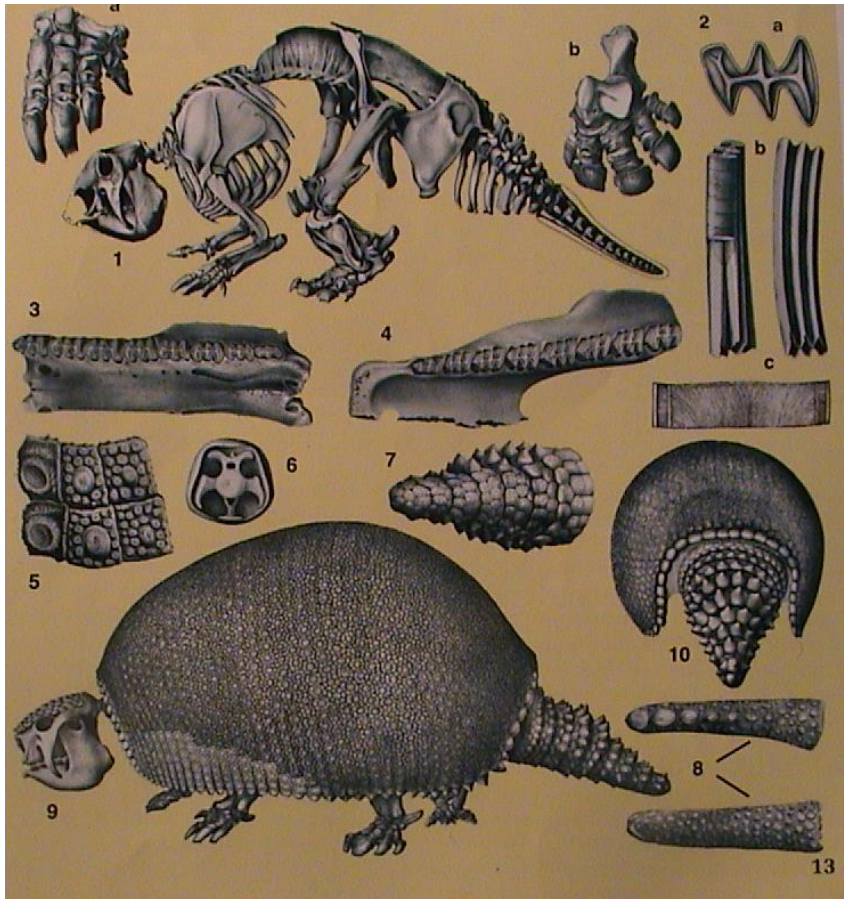

Macrauchenia →
Litopterna

Příklady některých vymřelých jihoamerických chudozubých (Xenarthra)

Obří formy v pleistocénu

Glyptodon - pleistocén JAm
prapásovec - délka 5 m

mravenečník

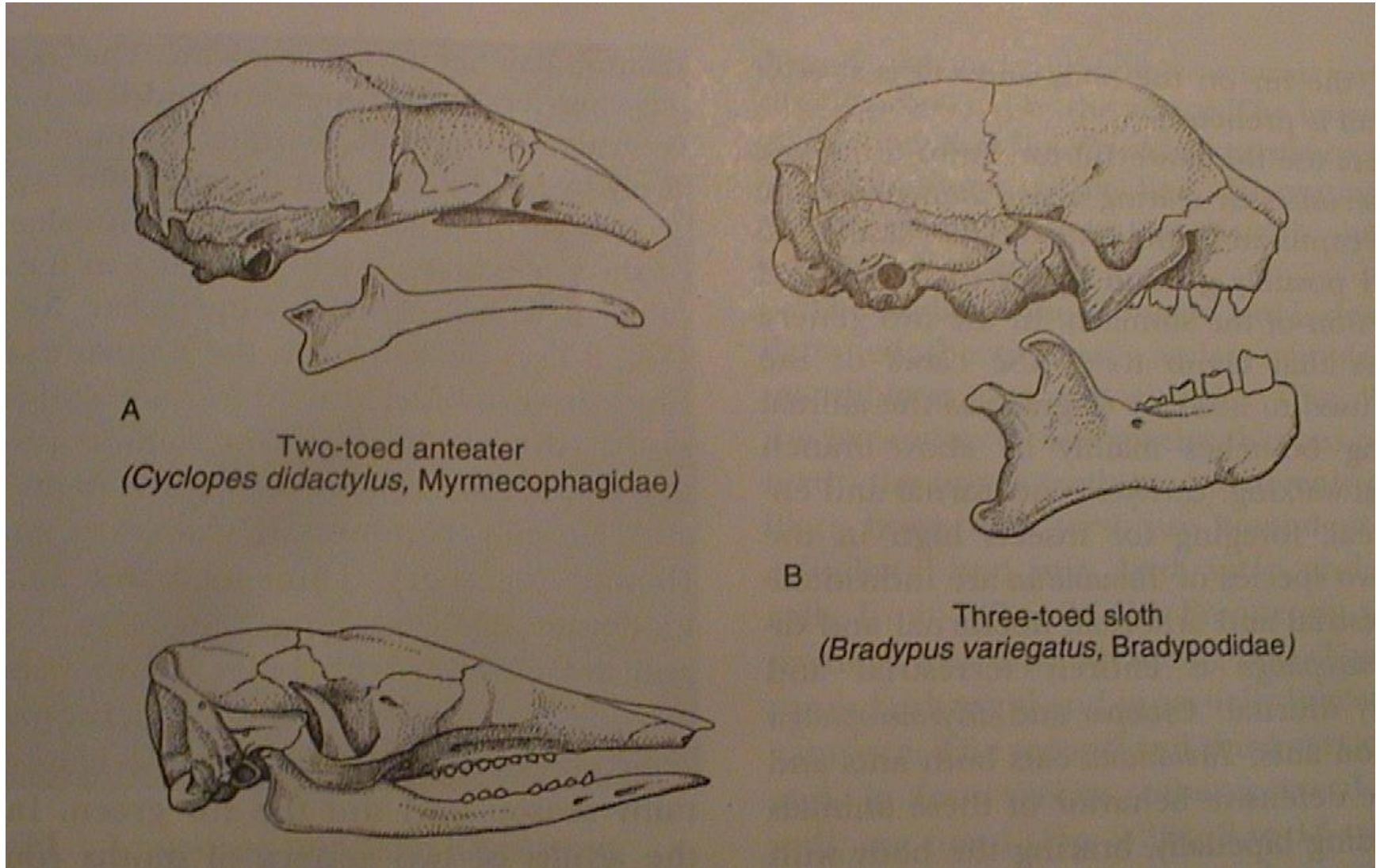
Megatherium americanum
pralenochoď - délka 6 m

Megalonyx - JAm

Megatherium - SAm

Eurotamandua - Německo, eocén,
ještě slabá jařma

mravenečník

A
Two-toed anteater
(*Cyclopes didactylus*, Myrmecophagidae)

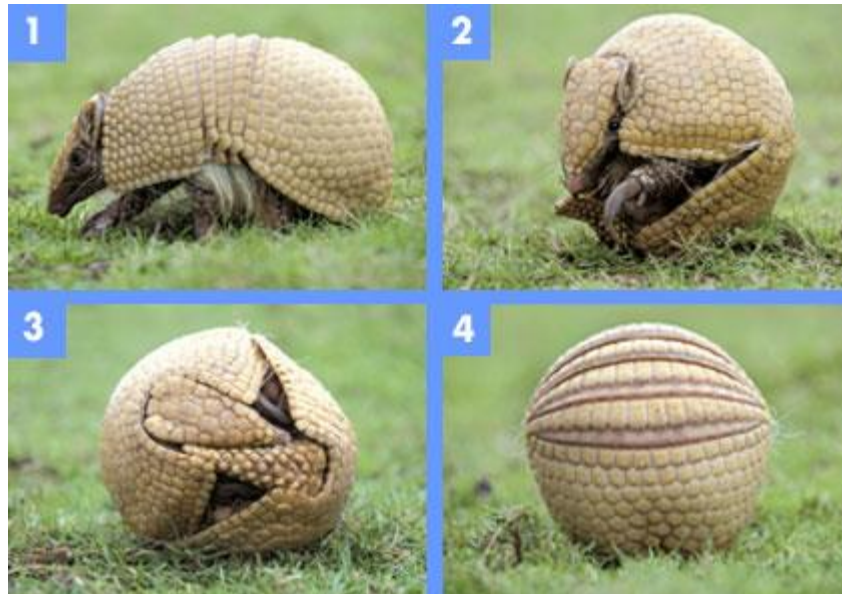
B
Three-toed sloth
(*Bradypus variegatus*, Bradypodidae)

pásovec

lenochod

zkrácené rostrum, silné jařmové oblouky

Dasypodidae (pásovcovití) (20) - omnivorní až insectivorní, homodontní kolíčkované zuby proměnlivého počtu, krunýř zesponu kostěný, shora rohovitý tvořený ze štítků a příčných pruhů - hlavový, ramenní, křížový + volné pásy, hrabavé nohy (pásovec, pláštík)

pásovec kulovitý
Tolypeutes matacus

pásovec štětinatý
ChaetophRACTUS villosus

pásovec devítipásý
Dasypus novemcinctus

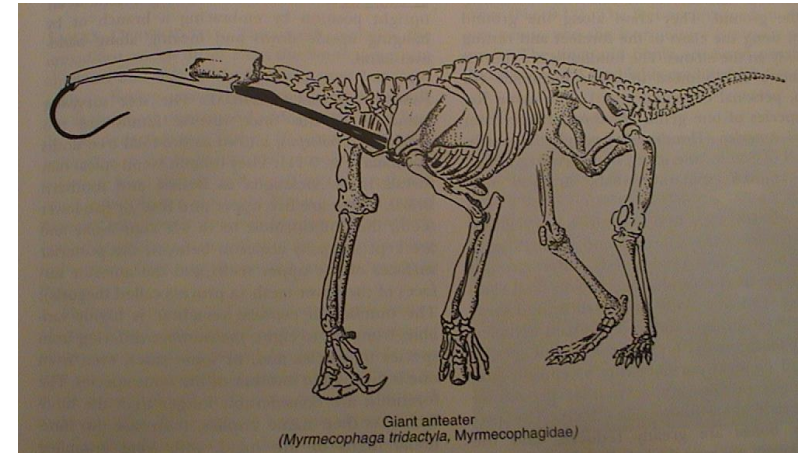

pláštník malý
Chlamyphorus truncatus

Myrmecophagidae (mravenečnickovití) (4) - bezzubé trubicovité čelisti, dolní čelist připojena vazy pevně k lebce, chybí jařmové oblouky, myrmekovorní (lepkavý jazyk ve svalnaté pochvě na krku), svalnatý žaludek s kamínky, vpředu mohutné drápy (2-4 prsty), mládě na zádech, vzadu vždy 4 prsty

mravenečnick čtyřprstý - stromový, s chápavým ocasem
Tamandua tetradactyla

jazykohybný sval, 150x/s

m. dvouprstý
Cyclopes didactylus

mravenečník velký
Myrmecopaga tridactyla

2 m

Folivora - lenochodi

Stromoví, hřbetem dolů, pomalé trávení (měsíc, kálení po 10 dnech - rozšířenina střeva před konečníkem, záchody), dlouhé hladovění, pomalé dýchání, teplota 28-35 °C, dělený žaludek

- **Bradypodidae (tříprstí lenochodi) (1/4)** - - 20 zubů (P+M: 5/5), 1. trpasličí *Bradypus pygmaeus* jen na ostrůvku Escudo de Veraguas (SV pobřeží Panamy) , popsán až 2001, KO druh
- **Megalonychidae (dvouprstí lenochodi) (1/2)** - ploché čelo, tupý čenich, bez ocasu, bez podsady, štíhlejší, vpředu jen 2 prsty, 18 zubů (P+M: 5/4).

Konvergentní vývoj - tří- a dvouprstých, odlišná „life history“

lenochod tříprstý
Bradypus tridactylus

P > Z

lenochod dvouprstý
Choloepus didactylus

V = 250 m/h

lenochod tříprstý
Bradypus tridactylus

- **C 8-9**
- řasy a sinice na srsti

C 5-8

lenochod dvouprstý
Choloepus didactylus

Terestriční lenochodi (*Gravigrada*), od středního oligocénu do svrchního pleistocénu

Summary: Charakteristika skupiny Xenarthra s důrazem na apomorfie

Xenarthra

- lumbální obratle s xenarthrózní artikulací
- řezáky redukované nebo chybějící
- dočasný chrup chybí
- žvýkácí zuby, jsou-li přítomny, bez skloviny
- v lebce septomaxilla (kůstka mezi nosní přepážkou a maxillou)
- prstencovitá bubínková kost

Pásovci

- kostěné štítky nebo osteodermys kryté zrohovatělou epidermis, přítomny na hlavě a těle
- řídké chlupy mezi štítky, na končetinách a břišní straně těla
- lebka prodloužená a dorzoventrálně zploštěná
- úplný jařmový oblouk
- štíhlá protáhlá mandibula
- homodontní chrup s cylindrickými zuby
- 2. a 3. C obratel srostlé
- 8 až 13 křížových a ocasních obratlů pevně připojených k pánvi
- přední i zadní končetiny se silnými drápy

Mravenečníci

- neúplná jařma
- chrup chybí
- dolní čelist dlouhá a jemná, mandibuly nesrůstají
- dlouhý štíhlý lepkavý jazyk, vysunovatelný
- jazykové svaly specifické, napojené vzadu na sternum
- měkké patro extrémně dlouhé dosahující vzadu do úrovně C5
- 3. prst rozšířený, se silným zahnutým drápem

Lenochodi

- krátká lebka s redukovaným rostem
- robustní, ale neúplný jařmový oblouk s ventrálním jugálním výběžkem
- premaxila silně redukovaná
- chrup: 5 maxilárních a 4-5 mandibulárních zubů
- zuby cylindrické s měkkým dentinem ve středu a obklopené tvrdým dentinem a cementem
- C8-9
- 3 syndaktylní prsty s dlouhými z boku zploštělými drápy